

Nr 200.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag till de allmänna läroverken; given Stockholms slott den 25 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför:

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av anslagsbehoven för budgetåret 1926—1927 under riksstatens åttonde huvudtitel anförde jag under punkten 106 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 januari 1926 beträffande det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, att skolöverstyrelsen gjort ett flertal framställningar avseende ändamål, för vilka kostnaderna bestredes från nämnda anslag och vilkas tillgodoseende skulle medföra en ej så obetydlig höjning av anslaget. Då en närmare utredning vore

Vissa anslag till de allmänna läroverken.

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 169 häft. (Nr 200.)

nödvändig beträffande ett flertal spörsmål, som stode i samband med de gjorda framställningarna, förklarade jag mig ej beredd att då avgiva definitivt förslag rörande anslaget storlek. Jag inskränkte mig därför till att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i avbidan på proposition beräkna det i riksstaten under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till 6,683,500 kronor. Denna min hemställan bifölls av Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till det samband, som råder mellan reservationsanslaget till de allmänna läroverken och de av riksdagen under en följd av år beviljade extra anslagen till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken samt till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken, kunde jag icke heller framlägga definitiva förslag ifråga om anslag till dessa ändamål. Jag hemställde blott om förslag till riksdagen att i avbidan på proposition för budgetåret 1926—1927 beräkna anslag till nämnda bägge ändamål till 631,100 kronor, respektive 70,600 kronor. Jämväl denna min hemställan bifölls av Kungl. Maj:t.

Sedan dessa frågor nu undergått erforderlig förberedande behandling, anholder jag att få underställa desamma Kungl. Maj:ts prövning.

Utvidgning
av Kungs-
holmens real-
skola i Stock-
holm.

Först får jag då övergå till en fråga, som länge varit föremål för uppmärksamhet och vars snara lösning synes mig önskvärd, nämligen frågan om utvidgning av Kungsholmens realskola i Stockholm till högre allmänt läroverk.

Det torde vara välbekant, att antalet inträdessökande vid de allmänna läroverken i Stockholm, liksom för övrigt på de flesta andra orter i vårt land, särskilt under de senare åren visat en betydande stegring. Följden härav har blivit, bland annat, att stora svårigheter visat sig för de lärjungar, som genomgått femte klassen vid stadens sexklassiga realskolor och som önska å gymnasiet fortsätta sina studier, att vinna inträde i första ringen vid något av de högre allmänna läroverken. Än mer hava svårigheterna skärpts, sedan en kommunal mellanskola av mycket betydande omfattning upprättats i Stockholm. För dem bland mellanskolans lärjungar, som där avlägga realskolexamen med avsikt att sedermera övergå till gymnasium, äro möjligheterna att vid allmänt läroverk vinna fortsatt utbildning för närvarande mycket begränsade.

De svårigheter, som sålunda yppat sig och som alltjämt synas vara i tilltagande, hava också föranlett förslag till åtgärder i syfte att öka möjligheterna för lärjungarna att fortsätta studierna å gymnasiet. Så gjordes redan år 1917 av läroverkskollegiet vid Kungsholmens realskola genom skolans rektor H. F. Frölén framställning därom, att Kungl. Maj:t måtte, under förutsättning att Stockholms stad befunnes villig tillhandahålla nödiga lokaler, för 1918 års riksdag framlägga proposition om nämnda realskolas utvidgning med latin- och realgymnasium, samt att två avdelningar av ring I måtte

från och med höstterminen 1918 få inrättas vid läroverket. Framställningen, som av rektor ingavs till dåvarande läroverksöverstyrelsen, överlämnades av överstyrelsen till överståthållarämbetet med anhållan, att ämbetet ville från stadsfullmäktige i Stockholm inhämta yttrande i ärendet. Enligt vad som upplysts, överlämnades framställningen till stadens drätselnämnds första avdelning, men med hänsyn till den då alltjämt fortgående stegringen av byggnadskostnaderna samt tillsättandet av den s. k. skolkommissionen fick ärendet sedermera vila.

Redan år 1919 ansåg sig emellertid läroverkskollegiet vid Kungsholmens realskola böra ånyo göra ett försök att få frågan om utvidgning av skolan löst, om än i begränsad omfattning. Kollegiet hemställde genom rektor Frölén i en av denne till Kungl. Maj:t ställd skrivelse, bland annat, att Kungl. Maj:t, under förutsättning att Stockholms stad befundes villig tillhandahålla nödiga lokaler, måtte för 1920 års riksdag framlägga proposition om skolans utvidgning med realgymnasium, så att en avdelning av ring I finge redan från och med höstterminen 1920 inrättas vid läroverket.

Efter det denna framställning förordats av dåvarande läroverksöverstyrelsen, föreslog Kungl. Maj:t vid avlåtande till 1920 års riksdag av proposition angående anslagsbehoven för år 1921 under riksstatens åttonde huvudtitel, att riksdagen måtte, i avbidan på proposition angående Kungsholmens realskolas utvidgning med realgymnasium, beräkna för ändamålet en ökning av det i riksstaten under sagda huvudtitel på ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 10,100 kronor.

Uti ärendet infordrades sedermera yttrande även från skolkommissionen, som anförde, bland annat, att ett bifall till framställningen skulle vara ägnat att föregripa och försvåra den slutliga prövningen av spörsmålet om den ändamålsenligaste förläggningen och det lämpliga antalet av huvudstadens läroverk. Kommissionen hade därför ansett sig böra avstyrka bifall till framställningen.

På grund av vad skolkommissionen sålunda yttrat, anmälde Kungl. Maj:t i skrivelse till riksdagen, att den i statsverkspropositionen förebådade särskilda propositionen angående Kungsholmens realskolas utvidgning med realgymnasium icke komme att framläggas för riksdagen.

Frågan har sedermera på nytt tagits upp, i det att till Kungl. Maj:t ingivits en av ett stort antal målsmän till lärjungar vid Kungsholmens realskola undertecknad framställning om nämnda skolas utvidgning.

I framställningen anföres, bland annat, att under de 20 år, som gått sedan ett nytt gymnasium inrättats i huvudstaden, dess folkmängd vuxit med i runt tal 115,000 invånare. Därmed hade svårigheten för lärjungarna vid de allmänna läroverk, som icke hade gymnasieklasser, att efter avgång från klass 5 vinna inträde i gymnasieavdelningar, med varje år ökats. Särskilt kännbart hade detta drabbat en stor del föräldrar, boende inom stadsdelen Kungsholmen och angränsande villaförstäder, av vilka enbart Kungsholmen med Bromma räknade över 60,000 invånare.

Petitionärerna erinra vidare om att skolkommissionen i sitt år 1923 avgivna betänkande angående organisatoriska och ekonomiska utredningar föreslagit, att å Kungsholmen skulle upprättas ett gymnasium för gossar å såväl latin- som reallinjen, d. v. s. kommissionen hade upptagit läroverkskollegiets ursprungliga förslag.

Då ovisst vore när skolkommissionens förslag komme att genomföras, borde åtgärder vidtagas för de nu rådande svårigheternas avhjälpande, ty för varje år skulle eljest ett allt större antal abiturienter från realskolorna och särskilt från Kungsholmens realskola hindras att fortsätta sina studier vid gymnasium på grund av lokala svårigheter, oaktat deras kunskaper borde berättiga dem därtill.

Sökandena hemställde därför, att läroverkskollegiets ursprungliga förslag om ett gymnasium med såväl latin- som realklasser måtte bringas till utförande snarast möjligt, så att detsamma hösten 1924 kunde upptaga sin verksamhet genom att bilda ring I med en latin- och en realavdelning, och att sedermera varje år en ny ring med två avdelningar bildades, tills gymnasiet bleve fullständigt.

Därest Kungl. Maj:t emellertid funne tiden ännu icke lämplig för detta förslags utförande i hela dess omfång, anhölle sökandena, att Kungl. Maj:t för att lindra det mest trängande behovet ville vidtaga åtgärder för skolans utvidgande med enbart realgymnasium.

Över denna framställning infordrades utlåtande från skolöverstyrelsen, som dels begärde yttrande från läroverkskollegiet vid Kungsholmens realskola, dels ock överlämnade ärendet till stadsfullmäktige i Stockholm för avgivande av utlåtande.

Läroverkskollegiet, som yttrade sig den 12 september 1923, framhöll starkt det större utvidgningsförslagets stora företräden framför det mindres. Det sistnämnda vore allenast en nödfallsutväg, som visserligen skulle medföra en viss lättnad men dock redan från början måste anses vara illa avvägt i förhållande till den stora underskolan vid Kungsholmens realskola. Under sådana förhållanden komme med all säkerhet nya krav på ytterligare utvidgning att genast bliva framställda, medförande ännu en tillbyggnad av läroverkshuset. Kollegiet tillstyrkte alltså sökandenas första alternativförslag.

Ungefär samtidigt fingo stadsfullmäktige till prövning upptaga en fråga, som från början varit en Stockholms stads egen angelägenhet men som kommit att sammankopplas med spørsmålet om Kungsholmens realskolas utvidgning och därför bör här omnämnas.

I skrivelse till stadsfullmäktige den 12 september 1923 har styrelsen för kommunala mellanskolan i Stockholm berört frågan om inrättandet av ett gymnasium i Stockholm.

Styrelsen har framhållit det stora behovet för lärjungar, som utexamineras från skolan, i främsta rummet för kvinnliga lärjungar, att erhålla möjlighet till fortsatta studier vid gymnasium, men att sådana möjligheter nu nästan helt och hållet saknades. Styrelsen hade till en början närmast tänkt på inrättande av ett kommunalt treårigt realgymnasium. Med hänsyn till planen att med gymnasium utvidga en av stadens realskolor ansåge styrelsen det emellertid böra övervägas, under vilka omständigheter ett dylikt

gymnasium skulle kunna tänkas motsvara jämväl det genom kommunala mellanskolans tillkomst ökade behovet.

Över de framställningar, för vilka jag nu redogjort, har *stadskollegiet* i Stockholm den 8 november 1923 yttrat sig och därvid anfört, bland annat, följande:

Den föreliggande utredningen giver enligt stadskollegiets mening otvetydigt vid handen behovet av ett nytt gymnasium i Stockholm.

I fråga om omfattningen av detta gymnasium vill stadskollegiet, i avslutning till vad Kungsholmens realskolas lärarkollegium och kommunala mellanskolans styrelse härom anfört, förorda anordnande av en reallinje och en latinlinje, vardera med två klassavdelningar i varje ring. Enbart antalet godkända, men på grund av platsbrist från gymnasiets första ring avvisade lärjungar jämte i samma ring intagna övertaliga lärjungar motsvarar ungefär två klassavdelningar, och de anspråk, som från den nya kommunala mellanskolans utexaminerade elever ställas, torde snart nog likaså komma att motsvara åtminstone två avdelningar.

Stadskollegiet vill vidare tillstyrka, att det nya gymnasiet i viss omfattning anordnas såsom treårigt. Med gällande läroverksorganisation torde ett dylikt gymnasium lättast låta sig anordna å reallinjen.

Utan att nu ingå å frågan, huru anknytningen mellan realskolan och gymnasiet slutligen bör ordnas, finner stadskollegiet åtskilliga skäl tala för inrättandet i Stockholm i här angiven omfattning av ett treårigt gymnasium, byggt på realskolans och den kommunala mellanskolans avslutningsklasser (realskolexamen). Det är att märka, att jämte de fem högre allmänna läroverken i Stockholm finnas ej mindre än tre fristående statsrealskolor och en kommunal mellanskola, den senare till omfattning motsvarande tre vanliga realskolor. För det stora, år för år växande antal elever, som avgår med realskolexamen från någon av dessa läroanstalter, utgör bristen å en organisk anknytning mellan sjätte klassen och gymnasiet givetvis en svår olägenhet. Denna olägenhet är mest framträdande för den kommunala mellanskolans elever, men även för åtskilliga av läroverkens lärjungar, som av en eller annan anledning genomgå hela realskolan, innan de bestämma sig för att fortsätta till studentexamen, är det synnerligen önskvärt, att möjlighet beredes dem att utan det besvär och den tidsutdräkt, som kompletterande studier kunna medföra, fortsätta i det nuvarande gymnasiets andra ring. Angelägenheten av en dylik ordning synes så mycket större, som den kommunala mellanskolans oförmodat snabba tillväxt i avsevärd mån torde vara att tillskriva trängseln vid de allmänna läroverken. Även vid läroverken synes sjätte klassen i stigande omfattning anlitas som övergång till gymnasiets andra ring.

Det nya latینگymnasiet torde däremot i överensstämmelse med gällande organisation för huvudstadens nuvarande latینگymnasier böra anordnas så som fyraårigt.

Sammanlagt skulle det nya gymnasiets båda linjer således omfatta fjorton klassavdelningar.

I fråga om det nya gymnasiets organisation vill stadskollegiet vidare och i huvudsak å de skäl, som kommunala mellanskolans styrelse anfört, förorda, att det jämväl måtte tillgodose flickornas behov av gymnasieutbildning, nämligen därigenom att en parallellavdelning i varje ring avses föredras för flickor. Även om årets riksdagsbeslut om rätt för flickor att

under vissa förutsättningar vinna inträde i de allmänna läroverken icke har någon omedelbar tillämpning i Stockholm, torde man ej heller här kunna bortse från den principiella innebörden av detta statsmakternas medgivande. Enligt riksdagens uttalande vilar detta beslut å rättskrav, som icke kunna tillbakavisas, och dessa krav göra sig icke i Stockholm gällande med mindre styrka än annorstädes. Behovet av en effektivare och för den enskilde mindre betungande anordning av den kvinnliga ungdomens utbildning har på senare tid blivit alltmera kännbart. Och att detta behov bör tillgodoses därigenom, att flickorna genom statens försorg beredas bildningsmöjligheter i samma omfattning och under lika villkor som den manliga ungdomen, har under behandlingen av skolkommissionens förslag i detta hänseende nästan enhälligt erkänts. I huvudstaden är, såsom av de förut meddelade siffrorna framgår, denna fråga särskilt aktuell genom kommunala mellanskolans utveckling, då av det antal elever, som från denna skola utexamineras, runt två tredjedelar utgöras av flickor.

Det behov av gymnasieutbildning för flickor, som sålunda föreligger, kan emellertid icke i Stockholm med här rådande trängsel vid de högre läroverken tillgodoses på det sätt, riksdagen med nyss åberopade beslut avsett. Härför kräves nämligen en sådan anordning av gymnasiet, att till inträde godkända kvinnliga lärjungar tillerkännas företräde till ett visst antal platser. Med stöd av förut meddelade uppgifter torde detta antal kunna beräknas motsvara en parallellavdelning å vardera real- och latinlinjen i det nya gymnasiet.

Stadskollegiet förutsätter, att denna anordning skall låta sig genomföras utan andra kostnader för staden än dem, som enligt Kungl. Maj:ts ovan anförda kungörelse den 5 juli 1923 i allmänhet ankomma å kommun såsom villkor för att flickor beredas tillträde till högre allmänt läroverk, nämligen dels kostnaderna för skäligen arvode till kvinnligt sakkunnigt biträde åt rektor, dels kostnaderna för särskild undervisning i gymnastik för de kvinnliga lärjungarna, dels ock de särskilda kostnader, som i övrigt må förändras av att undervisningen skall avse kvinnliga lärjungar. Givetvis böra de allmänna kostnaderna för undervisningen i dessa avdelningar liksom för undervisningen i gymnasiet i övrigt bäras av staten, vars utgifter för gymnasiet i fråga alltså komme att motsvara utgifterna för ett vanligt goss-gymnasium.

I fråga om det nya gymnasiets förläggning vill stadskollegiet ansluta sig till förslaget om en utvidgning av Kungsholmens realskola. Av de uppgifter, som i särskilda bilagor till detta utlåtande meddelas angående fördelningen av gymnasisternas bostäder å olika stadsdelar i förhållande till läroverkens läge, framgår ovedersägligen, att behovet av nya gymnasieavdelningar är störst i de norra stadsdelarna. Detta visar sig även i den nuvarande överbelastningen av första ringen i läroverken å norr, ett förhållande, som icke med samma styrka gör sig gällande i högre allmänna läroverket å Södermalm. Svårigheterna för eleverna från realskolorna å norr att vinna inträde i gymnasium hava i allmänhet varit större än för motsvarande elever å söder. Ett viktigt skäl för gymnasiets förläggning till de norra stadsdelarna är även, att de tillämnade gymnasieavdelningarna för flickor givetvis böra ha ett centralare läge, än som skulle vara möjligt att bereda gymnasiet å Södermalm. I valet mellan gymnasiets förläggning till det nya läroverket i kvarteret Resedan och till Kungsholmens realskola vill kollegiet, väsentligen å de skäl, kammarkontoret anfört, ansluta sig till det se-

nare alternativet. Då stadskollegiet sålunda förordar det av lärarkollegiet vid Kungsholmens läroverk framlagda förslaget om skolans utvidgning med ett gymnasium med såväl latin- som reallinje, har kollegiet härmed emellertid icke velat ingå å någon prövning av programmet för skolhusets tillbyggnad, till vilket stadskollegiet torde få anledning att återkomma i samband med byggnadsfrågans lösning.

Därest det nya läroverket kommer till stånd redan med höstterminen 1924, då den nödiga tillbyggnaden av Kungsholmens realskola givetvis ej kan vara färdig, torde staden till en början få tillhandahålla provisoriska lokaler för de första gymnasieringarna. Någon särskild förbindelse från stadens sida att tillhandahålla rektor vid det nya läroverket bostad eller hyresersättning lär icke erfordras, då sådan skyldighet redan enligt gällande läroverksstadga kommer att åvila staden. Givetvis bör hyresersättningen utgå enligt samma grunder som till rektorerna vid huvudstadens övriga högre allmänna läroverk.

Stadskollegiet hemställde således, bland annat, att stadsfullmäktige måtte, med åberopande av vad stadskollegiet anfört, i skrivelse till skolöverstyrelsen hemställa om utvidgning av Kungsholmens realskola till ett högre allmänt läroverk, anordnat på sätt av stadskollegiet angivits, med förbindelse för staden att tillhandahålla för läroverket erforderliga lokaler, intill dess denna fråga kunde genom allmän författning bliva på annat sätt ordnad, samt att iakttaga — förutom de förpliktelser som enligt gällande allmänna författningar kunde åvila staden gent emot läroverket — de villkor, som på sätt i det föregående angivits kunde bliva stadgade för gymnasiets upplåtande för kvinnliga lärjungar.

I skrivelse till skolöverstyrelsen den 19 november 1923 hava därefter *stadsfullmäktige* i enlighet med sitt sistnämnda dag fattade beslut, med åberopande av vad stadskollegiet anfört, hemställt om utvidgning av Kungsholmens realskola till ett högre allmänt läroverk, ordnat på sätt i utlåtandet angivits, med förbindelse för staden att tillhandahålla för läroverket erforderliga lokaler, intill dess denna fråga kunde genom allmän författning bliva på annat sätt ordnad, samt att iakttaga — förutom de förpliktelser som enligt gällande allmänna författningar kunde åvila staden gentemot läroverket — de villkor, som på sätt i utlåtandet angivits kunde bliva stadgade för gymnasiets upplåtande för kvinnliga lärjungar.

Av skolöverstyrelsen infordrades nu förnyade yttranden från rektor och läroverkskollegiet vid Kungsholmens realskola.

Läroverkskollegiet har i sitt den 18 december 1923 dagtecknade yttrande i viss mån anslutit sig till stadsfullmäktiges mening beträffande det ifrågasatta gymnasiet. Emellertid har kollegiet avvisat tanken att låta realgymnasiet omfatta endast tre ringar, enär en dylik åtgärd, som innebure att ur sitt sammanhang liksom rycka ut en detalj och vid ett enda statsläroverk upprätta ett treårigt gymnasium, kunde tänkas verka föregripande på en kommande omorganisation av skolväsendet. Vidare borde med hänsyn till lokalförhållandena latinymnasiet omfatta endast enkla avdelningar. Ej heller har kollegiet ansett sig kunna tillstyrka förslaget om tillträde för kvinnliga lärjungar till det nya gymnasiet.

Rektor har i motsats till läroverkskollegiet tillstyrkt upprättandet av ett

på realskolan byggt treårigt statsrealgymnasium. Däremot har rektor förordat kollegiets förslag, att den ifrågasatta utvidgningen komme att omfatta högst tolv gymnasieavdelningar. Ej heller har rektor kunnat tillstyrka flickors inträde å gymnasiet.

Skolöverstyrelsen har den 11 februari 1924 avgivit eget utlåtande i ärendet.

Efter det överstyrelsen givit en översiktlig redogörelse för här föreliggande fråga har överstyrelsen för egen del anfört följande:

Den förebragta utredningen giver vid handen, att behovet av ett nytt fullständigt gymnasium i Stockholm gör sig gällande med sådan styrka, att detsamma ej längre torde låta sig tillbakavisas. Likaledes synas starka skäl tala för förläggandet av detta gymnasium till Kungsholmen, vilken stadsdel onekligen blivit mindre gynnad i fråga om anstalter för den högre skolbildningen. Redan vid uppförandet av den nuvarande realskolan har ju och denna framtidstanke blivit bestämmande för hela utformningen av läroverksbyggnaden, varför ej heller någon tvekan kan råda därom, att det nya gymnasiet bör utgöra en utbyggnad av Kungsholmens realskola. Så långt råder i denna fråga full samstämmighet mellan de olika myndigheter och korporationer, som över huvudtaget uttalat sig i detta ämne, medan, såsom lätt förklarligt är, meningarna gå i sär i fråga om organisationen av det tilltänkta gymnasiet. I viss avvikelse från stadsfullmäktige, som vilja organisera latingymnasiet såsom 4-årigt och realgymnasiet såsom 3-årigt, med dubbla läsavdelningar å båda linjerna samt med en avdelning å vardera linjen särskilt avsedd för kvinnliga lärjungar, erinra realskolans rektor och kollegium, att vissa lokala svårigheter skulle möta för upprättandet av ett gymnasium med 14 läsavdelningar i anslutning till det nuvarande läroverket, vars hela lärjungenummerär i en ganska närliggande framtid enligt förslaget komme att springa upp till tusentalet eller något därutöver. Läroverkskollegiet gör därför gällande, att dubbla läsavdelningar kunna och böra upprättas endast å realgymnasiet.

Beträffande frågan om gymnasiets totala omfattning vill överstyrelsen uttala såsom sin mening, att det från undervisningssynpunkt icke kan vara önskvärt eller lämpligt, att läroverkets gymnasium anläggas efter alltför stora mått. Det ligger i sakens natur, att vid ett läroverk med hög lärjungenummerär svårigheter möta i fråga om den individuella omvårdnad om lärjungarna, som utgör en väsentlig förutsättning för att läroverkets undervisande och uppfostrande verksamhet skall kunna komma lärjungarna till godo på önskvärt sätt och i önskvärd omfattning. Redan på grund härav kan stadsfullmäktiges organisationsplan knappast undgå att väcka betänkligheter. Med hänsyn såväl till vunen erfarenhet om den starka tillströmningen till huvudstadens läroverk som till befolkningsmängdens starkt fortgående tillväxt särskilt i de delar av staden, där Kungsholmsläroverket är beläget, synes det nämligen ganska visst, att detta läroverk, så organiserat som stadskollegiets förslag avser, komme att inom relativt kort tid få en synnerligen vidsträckt omfattning. Med hänsyn till ovan anförda omständigheter synes det överstyrelsen vara från undervisningens synpunkt önskvärt, att gymnasiet under nuvarande förhållanden till en början organiseras på sådant sätt, att detsamma kommer att omfatta endast tre parallella linjer, något som dock icke bör utesluta, att den nu erforderliga tillbyggnaden av läroverkshuset verkställs efter de grunder, som stadsfullmäktige föreslagit.

Vad beträffar den närmare organisationen av de båda ifrågasatta gymnasietyperna, anser överstyrelsen, att latingymnasiet bör, såsom också enhälligt föreslagits, göras fyraårigt. Angående åter realgymnasiet får överstyrelsen, då överstyrelsen finner önskvärt, att tillfälle måtte beredas att vid sidan av den nu gällande fyraåriga gymnasieorganisationen anställa försök med en treårig sådan, förorda en dylik organisation av det tilltänkta realgymnasiet. Genom en sådan anordning skulle tillika det av stadsfullmäktige framhållna önskemålet, att för de lärjungar, som vid stadens realskolor och kommunala mellanskola avlagt realskolexamen, måtte beredas möjlighet till omedelbar övergång till gymnasiet, tillgodoses.

Vad slutligen angår det av stadsfullmäktige ifrågasatta tillträdet till gymnasiet för kvinnliga lärjungar, ligger här närmast att tänka på en tillämpning av kungörelsen den 5 juli 1923, nr 321. Då emellertid tillströmningen av manliga lärjungar till läroverket sannolikt skulle bliva så stark, att vid en tillämpning av sagda kungörelse inga platser å gymnasiet bleve övriga för kvinnliga lärjungar, synas åtgärder böra träffas, som i viss utsträckning tillförsäkra sagda lärjungar tillträde till det tilltänkta gymnasiet. Stadsfullmäktige, vilka ifrågasatt dubbla läsavdelningar å såväl latin- som realgymnasiet, föreslå i sådant avseende, att en avdelning å vardera linjen måtte förbehållas kvinnliga lärjungar. Överstyrelsen har för sin del icke något att erinra mot att ett bestämt rum å gymnasiet beredes åt kvinnliga lärjungar. Då emellertid gymnasiet enligt överstyrelsens mening till en början endast skulle komma att omfatta tre parallellinjer, synes det antal platser, som skulle stå öppet för kvinnliga lärjungar, böra begränsas. Mindre lämpligt torde vara, att samtliga kvinnliga lärjungar tvingas in på realgymnasiet, vilket i regeln icke visat sig så väl lämpa sig för dessa lärjungar, något som skulle kunna befinnas bliva händelsen i ännu högre grad, när realgymnasiet kommer att anordnas som treårigt. Överstyrelsen vill för den skull föreslå, att nu ifrågavarande angelägenhet ordnas sålunda, att det bestämmes att vid gymnasiet varje läsår skall beredas plats åt nyinträdande kvinnliga lärjungar till det antal, som minst motsvarar det för varje avdelning av en gymnasiering fastställda högsta antalet, varvid det skulle tillkomma överstyrelsen att bestämma lärjungarnas närmare fördelning på de olika gymnasietyperna.

Då nu överstyrelsen övergår till en beräkning av det erforderliga antalet lärartimmar för Kungsholmens realskolas utvidgning med real- och latingymnasium, förutsätter överstyrelsen, att gymnasiet kommer att omfatta en latinlinje och två parallellavdelningar å realgymnasiet. Därest detta skulle anordnas genomgående såsom 4-årigt, skulle enligt den för gymnasiet fastställda timplanen följande antal undervisningstimmar i läroämnena erfordras:

Latingymnasiet				Realgymnasiet			
Ring I	Ring II	Ring III	Ring IV	Ring I	Ring II	Ring III	Ring IV
28	30	32	32	56	58	62	62

Om man emellertid räknar med att den ena av realgymnasiets parallellinjer blir treårig, skulle antalet lärotimmar i realgymnasiets ring I kunna minskas med 28.

Härtill komma emellertid sammanlagt 10 veckotimmar för valfria laborationer (1 timme i vardera av latingymnasiets andra och tredje ringar samt 2 timmar i var och en av realgymnasiets andra och tredje ringars olika avdelningar), ävensom undervisning i teckning samt gymnastik och musik. Med inberäkning av denna utom timplanen lämnade undervisning och under här nämnda förutsättning i fråga om realgymnasiets ena parallellinje skulle alltså läsåmnenas timantal under övergångstiden samt efter ombildningens genomförande komma att uppgå till

1:a höstterminen	87	(28 + 28 + 29 + 2)
2:a »	182	(87 + 30 + 29 + 31 + 5)
3:e »	279	(182 + 32 + 31 + 31 + 3)
4:e »	342	(279 + 32 + 31)

Härvid har överstyrelsen räknat med att det ifrågasatta treåriga realgymnasiets första ring — i huvudsak motsvarande andra ringen i det fyraåriga realgymnasiet — upprättas redan första höstterminen.

Vad beträffar den ledande principen för fördelningen av undervisningen på lärarna, vore det, såsom överstyrelsen vid flera tillfällen förut framhållit, ett önskemål, att i främsta rummet hänsyn till läroverkens verkliga behov kunde få göra sig gällande och att följaktligen undervisningen på läroverkens gymnasialstadium kunde överlämnas till lärare, som för denna undervisning hade den erforderliga utbildningen, d. v. s. lektorskompetens. Då emellertid, oavsett andra omständigheter, bristen på nödiga medel hittills ställt sig hindrande i vägen för ett allmännare genomförande av nämnda grundsats, finner sig överstyrelsen nödsakad att även i förevarande fall inskränka sig till att för ifrågavarande ändamål äska endast sådan tillökning i lärarkrafter, som kan anses vara ägnad att tillgodose minimibehovet, och på samma gång med hänsyn till de vid andra läroverk av samma betydelse som det nu ifrågavarande rådande förhållandena är i övrigt rättvisligen avvägt.

Då det därefter gäller att verkställa en beräkning av de för utvidgningen behövliga lärarkrafterna tillåter sig överstyrelsen erinra därom, att i överstyrelsens den 31 augusti 1918 till Kungl. Maj:t avgivna utredning och förslag angående anslag till de allmänna läroverken m. m. under budgetåret 1920—1921 överstyrelsen beträffande frågan om upprättande av nya ordinarie ämnesläartjänster grundat undersökningen av varje läroverks behov av lärarkrafter på medeltalet av de på läroverkets högre, respektive lägre stadium under en viss period behövliga undervisningstimmarna och genom dessas delning med normaltalet för lektors, respektive adjunkts tjänstgöring erhållit en fullt betryggande utredning av varje ifrågavarande läroverks effektiva behov av lärarkrafter på de olika stadierna. Gällande läroverksstadga föreskriver nu, att å gymnasiet i regeln högst 30 lärjungar må undervisas gemensamt samt att lektor, som icke är domkapitelsledamot, och adjunkt, vars huvudsakliga tjänstgöring är förlagd till realskolans sjätte klass och gymnasiet, är förpliktad att varje vecka meddela undervisning 20 till 22 timmar. Vad nu ifrågavarande gymnasium beträffar, skulle antalet undervisningstimmar, sedan utvidgningen blivit tillfullo genomförd, under ovan angivna förutsättningar uppgå till 342, under det att lärjungantalet i gymnasiets beräknade elva olika avdelningar sammanlagt skulle komma att utgöra högst 330. Utgår man vidare från ett medeltal av 21 timmar i veckan såsom det normala för lärarnas undervisning å gymnasiet, borde enligt

den beräkningsgrund, som överstyrelsen i nyss omnämnda utredning och förslag följt, antalet lärarkrafter sätts till 16. Enär det emellertid kan inträffa, att antalet lärjungar i de högsta ringarna kan minskas i sådan grad, att under något läsår viss samundervisning kan anordnas i dessa ringar, torde lämpligen två lärartjänster böra bestridas av extra lärare. Då överstyrelsen, såsom förut anförts, icke finner sig böra förutsätta, att all undervisning å gymnasiet skall uppehållas av lektorer, tillåter sig överstyrelsen föreslå, att antalet lektorer vid det blivande gymnasiet bestämmes till 9 och att för undervisningens bestridande i övrigt 5 adjunktstjänster upprättas. Då Kungsholmens realskola för närvarande har 13 ordinarie adjunkter, skulle således lärarstaten genom denna tillökning komma att omfatta sammanlagt 27 ordinarie ämneslärarbefattningar.

Överstyrelsen får för den skull föreslå, att i och för upprättande vid Kungsholmens realskola i Stockholm av ett latin- och realgymnasium med från början dubbla avdelningar å sistnämnda linje må inrättas 9 lektors- och 5 adjunktstjänster, vadan å ordinarie stat skulle erfordras 9 lektorlöner å tillhoppa 52,200 kronor samt 5 adjunktslöner å tillhoppa 21,500 kronor. Härtill kommer, förutom arvode åt 2 extra lärare och för 6 timlärartimmar 7,440 kronor, ökning i rektors lön med 1,100 kronor samt i tecknings-, gymnastik- och musiklärarnas löner med respektive 650, 1,025 och 765 kronor. Likaså erfordras ökade arvoden åt skrivbiträde och bibliotekarie ävensom åt skolläkaren. Vidkommande arvodet till bibliotekarien synes emellertid framställning härom icke behöva ifrågakomma, enär för dennes avlönande erforderliga medel torde kunna erhållas ur det av riksdagen anvisade anslaget till bibliotekarier vid de allmänna läroverken, vilket anslag överstyrelsen äger att fördela.

Vad beträffar tiden och sättet för utvidgningen, anser överstyrelsen densamma böra påbörjas från och med höstterminen 1924, då begynnelseeringen å samtliga tre gymnasielinjerna upprättas, varefter varje följande läsår en var av de följande ringarna inrättas, till dess utvidgningen vore fullständigt genomförd. Intill dess nya ordinarie lärare hunnit successivt tillsättas för att bestrida den ökade tjänstgöringen, borde i deras ställe vederbörligt antal extra ordinarie lärare vid läroverket förordnas.

Närmare utfört borde enligt överstyrelsens mening utvidgningen äga rum enligt följande grunder:

- höstterminen 1924 och vårterminen 1925 uppehålls undervisningen i Ring I (87 timmar) av en ordinarie lektor (ny tjänst), en ordinarie lektor (ny tjänst), en ordinarie adjunkt (ny tjänst), en extra lärare, en timlärare;
- höstterminen 1925 uppehålls undervisningen i Ring I och II (182 timmar) av två ordinarie lektorer, en ordinarie lektor (ny tjänst), en ordinarie lektor (ny tjänst), en ordinarie adjunkt, en ordinarie adjunkt (ny tjänst), en ordinarie adjunkt (ny tjänst), en extra lärare, en timlärare;
- vårterminen 1926 uppehålls undervisningen i Ring I—II av samma lärare;
- höstterminen 1926 uppehålls undervisningen i Ring I—III (279 timmar) av fyra ordinarie lektorer, en ordinarie lektor (ny tjänst) en ordinarie lektor (ny tjänst), en ordinarie lektor (ny tjänst), tre ordinarie adjunkter en ordinarie adjunkt (ny tjänst), två extra lärare, en timlärare;

vårterminen 1927 uppehålls undervisningen i Ring I—III av samma lärare;

höstterminen 1927 uppehålls undervisningen i Ring I—IV (342 timmar) av sju ordinarie lektorer, en ordinarie lektor (ny tjänst), en ordinarie lektor (ny tjänst), fyra ordinarie adjunkter, en ordinarie adjunkt (ny tjänst), två extra lärare, en timlärare.

För gymnasiets successiva upprättande krävas alltså enligt detta förslag förutom extra lärare och timlärare två ordinarie lektorer och en ordinarie adjunkt från och med den 1 juli 1924, två ordinarie lektorer och två ordinarie adjunkter från och med den 1 juli 1925, tre ordinarie lektorer och en ordinarie adjunkt från och med den 1 juli 1926 samt två ordinarie lektorer och en ordinarie adjunkt från och med den 1 juli 1927, varefter organisationen vore fullständigt genomförd. Den i det föregående omnämnda förhöjda avlöningen åt rektor, övningslärare, skolläkare och skrivbiträde torde enligt de vid 1908 års riksdag följda grunder redan från och med den 1 juli 1924 böra komma vederbörande till godo.

Därest Kungl. Maj:t godkänner vad sålunda föreslagits, torde framställning göras till innevarande års riksdag att dels medgiva, att Kungsholmens realskola må efter angivna grunder från och med höstterminen 1924 utvidgas, dels ock å ordinarie stat bevilja nödigt anslag för upprättande från och med den 1 juli 1924 av 2 lektorstjänster och 1 adjunktstjänst. För budgetåret 1924—1925 kommer därför utgifterna för den ifrågasatta utvidgningen att utgöra:

1 lektorslön från och med den 1 juli 1924 . . .	kronor 5,800:—
1 » » » » » » » » . . . »	5,800:—
1 adjunktslön » » » » » » » » . . . »	4,300:—
ökning i rektors lön	» 1,100:—
» » teckningslärarens lön	» 650:—
» » gymnastiklärarens »	» 1,025:—
» » musiklärarens »	» 765:—
» » skrivbitrådets arvode	» 300:—
» » skolläkarens »	» 200:—
	<hr/>
	Summa kronor 19,940:—

Reservationsanslaget till de allmänna läroverken bör alltså för ifrågavarande ändamål höjas med 19,940 kronor, varav 300 kronor skulle komma å det i nämnda anslag ingående särskilda anslaget till arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna och 200 kronor å anslaget till arvoden åt skolläkare.

Beträffande möjligen erforderliga ålderstillägg torde för närvarande ingen framställning böra göras.

Till arvoden åt en extra lärare och en timlärare torde medel kunna erhållas från anslaget till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken.

På grund av vad sålunda blivit anført, får överstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

dels medgiva, att Kungsholmens realskola utvidgas till ett fullständigt högre allmänt läroverk med real- och latingymnasium;

att realgymnasiet skall efter närmare bestämmande av Kungl. Maj:t kunna anordnas som 3-årigt, byggande på godkänd realskolexamen;

samt att vid gymnasiet skola — under förutsättning, att stadsfullmäktige

ikläda sig de skyldigheter, som enligt kungörelsen den 5 juli 1923, nr 321, för liknande fall föreskrivits — varje läsår beredas platser åt nyinträdande kvinnliga lärjungar till det antal, som minst motsvarar det för varje avdelning av en gymnasiering fastställda högsta antalet, varvid det skall tillkomma skolöverstyrelsen att närmare bestämma fördelningen på de olika gymnasielinjerna av sagda platser;

dels ock för nämnda ändamål enligt av överstyrelsen i det föregående framlagd plan öka reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp av 19,940 kronor.

Slutligen har *statskontoret* den 23 februari 1924 yttrat sig i ärendet och därvid till en början anfört:

Statskontoret, som torde hava att yttra sig i förevarande ärende endast beträffande de med detsamma förknippade ekonomiska spörsmålen, får i sådant avseende anföra följande.

De av skolöverstyrelsen gjorda beräkningarna angående behovet av ökade lärarkrafter vid Kungsholmens realskola i anledning av dess ifrågasatta utvidgning och av höjning i anslaget till skolan under första läsåret efter utvidgningen hava ej föranlett erinran från statskontorets sida.

Statskontoret uttalar sig därefter om sättet för bestridande av kostnaderna för utvidgningen under det första läsåret och fortsätter därefter sålunda:

I övrigt har statskontoret funnit anledning till erinran mot vad i ärendet förekommit endast beträffande innehållet i den av Stockholms stadsfullmäktige gjorda utfästelse angående tillhandahållandet av det ökade lokalutrymme, som kräves på grund av den ifrågasatta utvidgningen. Sagda utfästelse har erhållit villkorlig form och innebär ej skyldighet att uppföra nya lokaler i sammanhang med de nuvarande. Då det givetvis måste bli va ur flera synpunkter otillfredsställande för läroverket att få sina lokaler spridda på olika håll, synes utvidgningen böra komma till stånd blott under villkor, att staden utfäster sig att inom viss kortare tid verkställa ifrågasatt tillbyggande av det nuvarande skolhuset samt att, intill dess sagda byggnadsföretag bliver utfört, tillhandahålla provisoriska lokaler för gymnasiet.

I anledning av detta statskontorets yttrande inkom stadskollegiet i Stockholm till ecklesiastikdepartementet med en den 6 mars 1924 dagtecknad skrivelse, i huvudsak lydande så:

Av det stadskollegiets utlåtande, som stadsfullmäktige i sin framställning åberopat, torde otvetydigt framgå, att stadsfullmäktige, med godkännande av det förslag kollegiet i ärendet framlagt, jämväl i princip godkänt förslaget om en tillbyggnad av Kungsholmens realskola. Stadskollegiet räknade vidare med möjligheten av att det nya läroverket skulle komma till stånd redan med höstterminen 1924, och då den nödiga tillbyggnaden till dess givetvis ej kunde vara färdig, förutsatte stadskollegiet, att staden till en början finge tillhandahålla provisoriska lokaler för de första gymnasieringarna. Med hänsyn till dessa av stadskollegiet gjorda och av stadsfullmäktige uttryckligen godkända och åberopade uttalanden ansågs det icke nödvändigt att giva den utfästelse angående tillhandahållande av lokaler åt det planerade nya läroverket, som av stadsfullmäktige beslutades, en annan och mera specificerad avfattning än som använts i fråga om andra nya läroverk i

Stockholm under senare år, och som då även av statsmakterna godkänts. Med hänsyn till vad statskontoret i sitt nyss återgivna utlåtande anfört vill stadskollegiet emellertid nu uttala, att stadsfullmäktige med sitt beslut i ärendet den 19 november 1923 uppenbarligen måste anses hava bundit sig dels att åt det nya läroverket bereda lokaler inom en tillbyggnad av Kungsholmens realskola, dels ock att tillhandahålla provisoriska lokaler för det nya gymnasiet, intill dess tillbyggnaden kan bliva färdig.

Av skilda anledningar kom intet förslag angående den ifrågasatta utvidgningen att föreläggas 1924 eller 1925 års riksdagar, men då frågans avgörande nu ej torde böra längre uppskjutas, har jag funnit mig böra upptaga densamma på nytt.

Departementschefen.

Jag har redan framhållit de stora svårigheter, som i Stockholm möta, då det gäller att bereda plats å gymnasiet för de lärjungar från statens därvarande realskolor, som önska fortsätta sina studier till studentexamen. Dessa svårigheter hava under årens lopp skärpts ej blott på den grund, att lärjungantalet vid statsläroverken i Stockholm undan för undan ökats, medan antalet dylika läroverk alltsedan år 1904 varit oförändrat och ej heller någon utvidgning med gymnasium under denna tid ägt rum vid någon realskola, de hava ökats jämväl därav, att en helt ny grupp av aspiranter till gymnasieundervisning under de allra sista åren uppstått, nämligen lärjungar från den mycket omfattande kommunala mellanskola, som inrättats i Stockholm. Då nu redan de högre allmänna läroverkens egna lärjungar i realskolan varit nog talrika att i regeln till största delen fylla respektive läroverks gymnasium, har oftast blott ett jämförelsevis mycket ringa antal platser funnits att tillgå för den mängd lärjungar, som från statsrealskolorna och på sistone även från mellanskolan önskat övergå till gymnasium.

Härtill kommer även en annan omständighet. Som förut nämnts medgav riksdagen år 1923, att flickor kunde i mån av utrymme vinna inträde å gymnasiet vid allmänt läroverk, och denna rätt har vid många sådana läroverk kunnat utnyttjas i större eller mindre omfattning. I Stockholm kan givetvis under nuvarande förhållanden något sådant utrymme icke uppstå, och för det alltjämt växande antal flickor, som ämna avlägga studentexamen, har således möjligheten härtill varit begränsad till kostsam undervisning vid enskilda läroanstalter. Det bör ock erinras om att det långt större antalet lärjungar vid den kommunala mellanskolan utgöres av flickor.

Förslag hava också, såsom jag i det föregående omnämmt, vid olika tillfällen framställts i syfte att fylla behovet av ökad gymnasieundervisning i Stockholm. Att det just varit Kungsholmens realskola, som under senare år varit föremål för utvidgningsplaner, är lätt att förstå, dels därför att stadsdelen Kungsholmen snabbt tillvuxit i fråga om invånarantal, dels därför att betydande förstäder uppstått i dess omedelbara grannskap. Härtill kommer också, att avståndet från stora delar av Kungsholmen och dessa förstäder till de högre allmänna läroverken i stadens övriga delar är betydande

och att utrymmet jämväl i dessa läroverk blivit allt mer begränsat. Ytterligare ett skäl har på senaste tiden tillkommit, nämligen det beslut, som stadsfullmäktige i Stockholm nyligen fattat om uppförande på Kungsholmen av nybyggnad för kommunala mellanskolans räkning. För närvarande äro denna skolas lokaler spridda över stadens olika delar, men om skolan på detta sätt till stor del förlägges till Kungsholmen, blir givetvis behovet av möjlighet till fortsatt utbildning för dess lärjungar mera koncentrerat till nämnda stadsdel.

När nu det alltjämt stegrade behovet av gymnasieutbildning framdrivit ett förslag om upprättande av ytterligare ett högre allmänt läroverk i Stockholm, anser jag mig böra tillstyrka, att framställning i ärendet göres hos riksdagen. Såsom jag i det föregående omnämnt, blev ett tidigare förslag om utvidgning av Kungsholmens realskola ej förelagt riksdagen, enär det samma ansågs kunna verka föregripande på skolkommissionens då ännu ej avgivna förslag i fråga om de allmänna läroverkens anordnande. Nu föreligger intet hinder av denna art, sedan skolkommissionen föreslagit nämnda realskolas ombildning till högre allmänt läroverk.

Vad först beträffar det föreslagna gymnasiets *organisation*, är det, som jag nyss nämnt, från tre olika håll, som kravet på ökad möjlighet till gymnasial utbildning gjorts gällande, nämligen dels från lärjungar vid statsrealskolorna i Stockholm, dels från lärjungar — manliga och kvinnliga — vid den kommunala mellanskolan därstädes och dels från kvinnliga lärjungar vid andra läroanstalter i huvudstaden.

De nu nämnda lärjungekategoriernas behov kunna emellertid under nuvarande skolorganisatoriska förhållanden tydligen icke lämpligen tillfredsställas på samma sätt. Realskolornas lärjungar behöva för sina gymnasiestudier tillgång närmast till ett fyraårigt gymnasium, anknytande — i likhet med alla övriga statsgymnasier — till realskolans femte klass, medan för den kommunala mellanskolans lärjungar, vilka gemenligen först avlägga realskolexamen, och för de realskolelärjungar, som avlagt denna examen, främst erfordras ett gymnasium, som organiskt anknyter till genomgången realskolkurs. För de kvinnliga lärjungarna — i den mån dessa ej komma från den kommunala mellanskolan — kunna båda dessa gymnasieformer vara användbara.

Olika meningar hava emellertid gjorts gällande i fråga om det tilltänkta gymnasiets organisation. Därutinnan samstämma dock alla, att gymnasiet bör omfatta såväl latin- som reallinje, och jag anser ingen tvekan kunna råda i detta hänseende. Däremot hava i fråga om realgymnasiet olika åsikter gjorts gällande så till vida, att de kommunala myndigheterna önskat hela realgymnasiet treårigt och skolöverstyrelsen förordat två linjer på realgymnasiet, en fyraårig och en treårig, medan Kungsholmens realskolas kollegium uttalat sig för endast fyraårigt realgymnasium.

Då det nu gäller att bedöma denna fråga, synes man mig böra först och främst se till, hur det må vara möjligt att på bästa sätt tillgodose nyss omnämnda olika krav, som väl hava skilt ursprung men som dock äro riktade mot samma mål. Vart för sig äro de synnerligen behjärtansvärda och tränga till en snar praktisk lösning. I detta läge har jag ansett mig kunna och böra bortse från den förutsedda invändningen, att den föreslagna lösningen kan sägas hava visst direkt samband med de skolorganisatoriska spörsmål, som för närvarande äro omdebatterade och ännu olösta. Det är icke min avsikt att nu intaga någon principiell ståndpunkt till frågan, huru de organisationsspörsmål, som i förevarande ärende komma till synes, i stort sett böra lösas. Inför den trängande nödvändigheten att åtminstone i någon mån tillgodose de starka och enligt min mening berättigade behov av ökade möjligheter till fortsatt utbildning för den ungdom, som nått fram till gymnasiestadiet, vilka i det nu föreliggande fallet ovedersägligen äro för handen, har jag inriktat mig på att vid handläggningen av Kungsholmens gymnasiefråga söka vinna ett så gott och effektivt praktiskt resultat som möjligt.

Helt naturligt har jag varit tveksam beträffande den lämpligaste formen för gymnasiets organisation. Närmast har jag varit böjd för att tillstyrka skolöverstyrelsens förslag, vilket bland de olika framställda alternativen synt mig medföra den allsidigaste lösningen och därför vara att föredraga. Detta förslag innebär, att den ena av realgymnasiets båda linjer skulle omfatta endast tre ringar och således erbjuda tillfälle till omedelbar övergång från realskolornas och den kommunala mellanskolans högsta klass — d. v. s. efter avlagd realskolexamen — till ett stadium motsvarande gymnasiets andra ring, medan den andra reallinjen och latinlinjen skulle vara fyraåriga. Jag ansluter mig fortfarande i det hela till skolöverstyrelsens förslag men skulle finna det önskvärt, att även en treårig latinlinje kunde anordnas. Det skäl, som under nuvarande förhållanden överhuvudtaget talar för ett treårigt gymnasium, är, såsom jag redan framhållit, det mycket kännbara behovet för den kommunala mellanskolans och i sin mån även för realskolornas lärjungar att under nu rådande trängsel i Stockholms allmänna läroverk få en möjlighet till omedelbar övergång efter avlagd realskolexamen till gymnasium. Detta behov kan givetvis sägas vara blott till hälften tillgodosett, om övergången kan ske endast till ett realgymnasium. Och ytterligare ett skäl för en latinlinje även å det treåriga gymnasiet finner jag däri, att latinlinjen under senare år visat sig draga allt flera lärjungar till sig samt att denna linje, enligt vad mångårig erfarenhet giver vid handen, i regel är mera än reallinjen lämpad för den kvinnliga ungdomen.

Härvid har jag ingalunda förbisett, att vissa svårigheter möta vid planens realiserande. Såväl vederbörande läroverkskollegium som skolöverstyrelsen har påpekat dessa svårigheter under framhållande av att ett gymnasium med ej mindre än 14 avdelningar skulle medföra olägenheter såväl — och

främst — av pedagogisk art som med hänsyn till utrymmesförhållandena. Utan tvivel kunna dessa svårigheter ej förbises, och de äro säkerligen ej heller obetydliga. Men jag måste härvid ånyo erinra om vad jag nyss anfört i fråga om realskole- och mellanskolelärjungarnas behov av fortsatt utbildning, och jag vill även påpeka, att skolöverstyrelsen ej synes helt avböja det större organisationsförslaget utan förklarar sig anse, att gymnasiet till en början borde få den av överstyrelsen förordade omfattningen men att den för utvidgningen erforderliga tillbyggnaden av läroverkshuset borde verkställas efter de grunder, som stadsfullmäktige föreslagit, d. v. s. med dubbla avdelningar. Såsom framgår av vad jag anför i det följande, är det avsett, att en blivande tillbyggnad till läroverkshuset skall få den omfattning, att den av mig tänkta organisationen kan realiseras. Under dessa förhållanden har jag funnit så starka skäl tala för denna organisation, att de betänkligheter, som eljest kunna framföras, böra få vika. Upprättandet av ett gymnasium med endast tre ringar bör av de skäl, jag förut anfört, ej kunna föranleda någon tvekan. Min tillstyrkan till en dylik åtgärd i detta fall innebär endast den för ögonblicket och under nuvarande omständigheter enligt min mening mest praktiska lösningen av en för den högre undervisningen i Stockholm viktig angelägenhet.

Av denna min åsikt i fråga om Kungsholmsgymnasiets organisation följer, att *gymnasiets omfattning* enligt min mening bör avse inalles fjorton avdelningar, d. v. s. fyra + tre latinavdelningar och fyra + tre realavdelningar.

Tydiligen sammanhänger emellertid denna fråga med möjligheten att bereda tillräckligt *lokalutrymme* åt ett gymnasium av nämnda storlek. Lokalfrågan är visserligen en rent kommunal angelägenhet, men jag anser mig dock böra i detta sammanhang i korthet beröra densamma, då eventuella stora svårigheter i avseende å lokalfrågan ju direkt återverka på möjligheten att giva gymnasiet önskad omfattning.

Det nuvarande skolhuset på Kungsholmen är givetvis för närvarande avpassat efter en realskolas behov, men såväl byggnadsplanen som tomtområdet ävensom vissa lokalutrymmen hava från början bestämts med tanke på en eventuell utvidgning med gymnasium, om än knappast med ett dylikt av så stor omfattning som nu ifrågasättes. Emellertid har jag av de upplysningar, jag kunnat vinna, fått den uppfattningen, att det nuvarande skolhuset kan med påbyggnad och annan tillbyggnad giva de erforderliga lokalerna och att från denna synpunkt således intet hinder för den tilltänkta utvidgningen bör kunna föreligga. Till de åtgärder, som med hänsyn härtill måste krävas av Stockholms stad, får jag tillfälle att inom kort återkomma.

Jag övergår härefter till frågan om *flickornas tillträde* till det nya gymnasium.
Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 169 häft. (Nr 200.)

siet och erinrar därvid ånyo om att tillträde till gymnasiet vid allmänt läroverk numera är medgivet för flickor, dock endast i den mån ett konstant, ej allt för begränsat utrymme finnes vid respektive läroverk, samt under villkor, bland andra, att vid intagning manlig lärjunge äger företräde framför kvinnlig. Jag behöver knappast påpeka, att ett medgivande till flickors inträde i det nu planerade gymnasiet på Kungsholmen på de villkor, jag här omnämnt, i verkligheten skulle vara fullständigt betydelselöst, då sedan mycket lång tid tillbaka något ledigt »konstant, ej allt för begränsat utrymme» icke funnits i något statsgymnasium i Stockholm. En önskan att i någon mån tillgodose den kvinnliga ungdomens behov av gymnasieundervisning måste alltså för sitt realiserande fordra ett avsteg från de principer i detta hänseende, som riksdagen år 1923 uppställde. Jag kan därför ej se någon annan möjlighet än att ett sådant avsteg nu måste tagas, om man överhuvud vill i detta sammanhang se tillgodo jämväl flickornas i och för sig berättigade krav på ökat och mindre kostsamt tillträde till gymnasieundervisning. Då utrymme för flickorna ej står att få på vanlig väg, måste följaktligen sådant i skäligen omfattning reserveras.

Härutinnan hava olika förslag förts fram. Stadskollegiet och stadsfullmäktige i Stockholm hava ifrågasatt, att en avdelning i varje ring skulle reserveras för flickor, medan vederbörande läroverkskollegium blott velat lämna flickorna det tillträde till gymnasiet, som medgives av nu gällande bestämmelser, och skolöverstyrelsen önskar för flickor reservera tillhoppa så stort antal platser i varje ring, som motsvarar en avdelning, men med rätt för överstyrelsen att bestämma fördelningen på gymnasiets olika linjer.

Sistnämnda förslag synes mig erbjuda avgjorda fördelar, ej minst däri-genom, att detsamma tager sikte på de olika önskemål och anlag, som kunna finnas hos de inträdessökande flickorna genom att för dem möjliggöra tillträde till gymnasiets samtliga linjer. Det är klart, att en dylik ordning lätt kan komma att i någon mån begränsa och förminska möjligheterna för skolans egna lärjungar att på önskat sätt erhålla fortsatt undervisning i sitt eget läroverk, men denna olägenhet är enligt min mening dock ej så stor, att den kan få vara ett hinder för en åtgärd till flickornas fromma, som synes mig innebära en otvivelaktig och ofrånkomlig rättvisa. Nyss antydda anordning anser jag alltså böra få tillämpas i det nya gymnasiet, därvid det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela reglerande föreskrifter. Riksdagens medgivande bör följaktligen begäras att kvinnliga lärjungar må erhålla tillträde till gymnasiet enligt de närmare grunder Kungl. Maj:t äger föreskriva.

Den ombildning av Kungsholmens realskola till fullständigt allmänt läroverk, som nu ifrågasättes, bör givetvis förknippas med *åtagande* från Stockholms stads sida att tillhandahålla för läroverket erforderliga lokaler samt bostad eller vederbörlig hyresersättning åt rektor ävensom att, i den

mån så visar sig behöfligt, upplåta provisoriska lokaler för skolan. Åtagande i dylik riktning har ock, som jag redan omnämnt, gjorts av Stockholms stadsfullmäktige, men min redan lämnade redogörelse visar därjämte, att erinran mot den använda formuleringen av stadens utfästelse gjorts av statskontoret i så måtto, att stadsfullmäktige ej uttalat sig om tidpunkten, då de planerade nya lokalerna i Kungsholmsläroverket skulle kunna tagas i bruk.

För läroverket är det givetvis av den största betydelse, att den tid, under vilken ett provisorium i fråga om lokaler skulle råda för gymnasiet, blir så kort som möjligt. Jag torde ej behöva närmare framhålla de svårigheter i avseende å skolans inre arbete, som en längre väntetid i detta avseende otvivelaktigt skulle medföra. Enligt min mening är det därför lämpligt, att riksdagens medgivande till en utvidgning knytes till det villkoret, att stadsfullmäktige inom viss tidpunkt fatta sådant beslut i avseende å tiden för lokalernas färdigställande, som av Kungl. Maj:t och riksdagen uppställas såsom förutsättning för läroverkets utvidgning med gymnasium.

Vad beträffar denna tidpunkt, anser jag det rimligt att förutsätta att staden åtager sig att före den 1 april 1927 påbörja sådana omändrings- och utvidgningsarbeten å läroverkshuset, som av Kungl. Maj:t godtagas, samt att före höstterminen 1928 hava fullbordat dessa arbeten. Under tiden bör staden vara skyldig att i erforderlig utsträckning tillhandahålla lämpliga provisoriska lokaler. I begreppet lämplighet måste givetvis ligga även fordran på att lokalerna äro belägna på ett sådant avstånd från läroverkshuset och, eventuellt, från varandra, att kommunikationen med läroverket kan ske utan stor tidsutdräkt och att svårighet för undervisningens ostörda bedrivande ej uppstår. Det torde vara lämpligt, att Kungl. Maj:t bemyndigas att, därest synnerligen starka skäl skulle föreligga för en förlängning av denna tid, därtill lämna tillstånd. Därest riksdagen alltså bifaller förslaget om realskolans utvidgning, bör från stadsfullmäktige begäras sådant åtagande, som jag här angivit.

Beträffande *planen för utvidgningen* och de därmed förbundna *kostnaderna* torde jag kunna i det hela hänvisa till vad skolöverstyrelsen därom anfört. Utvidgningen bör således ske successivt med nya årsavdelningar varje höst, tills gymnasiet erhållit den bestämda omfattningen. I enlighet härmed bör alltså höstterminen 1926 den första ringen å såväl latin- som realgymnasiet träda i verksamhet. Vad beträffar kostnaderna för statsverket, utgöras de av löner åt de nya ordinarie lärare, som behövas, och arvoden åt erforderliga extra ordinarie lärare, så ock av lönefyllnad åt rektor, övningslärare, rektors skrivbiträde och skolläkare. Skolöverstyrelsen har med utgångspunkt från sitt organisationsförslag beräknat, att fyra hela lärarkrafter skulle jämte utfyllnad av timlärartjänstgöring behövas under det första läsåret. Av dessa lärare skulle enligt överstyrelsens förslag två vara ordinarie lektorer, en ordinarie adjunkt samt en extra lärare. Om på sätt jag förordat, även en

treårig latinlinje inrättas vid läroverket, ökas givetvis antalet lärotimmar och följaktligen också antalet behövliga lärare i motsvarande mån. Då antalet lärotimmar i den nytillkommande klassen kan beräknas till 30 jämte ytterligare någon timme för laborationer, behöves ännu en hel lärarkraft, varjämte antalet timlärartimmar något ökas. För uppehållande av undervisningen under det första läsåret behöves således inalles fem hela lärarkrafter.

I det följande får jag tillfälle att närmare omnämna av skolöverstyrelsen gjorda framställningar om upprättandet av ett antal nya ordinarie lektors- och adjunktstjänster samt om medel till arvoden åt ökat antal extra lärare. Jag har för avsikt att då tillstyrka dessa framställningar i så måtto, att förslag för riksdagen måtte framläggas om upprättande av 6 ordinarie lektorat samt att medel måtte beviljas till arvoden åt 12 extra ordinarie lärare. Förslag om upprättandet av nya adjunktstjänster kommer jag alltså icke att tillstyrka. Undervisningen å gymnasiet vid Kungsholmens realskola skulle således enligt min mening läsåret 1926—1927 uppehållas av lektorer och extra lärare jämte timlärare. I enlighet med skolöverstyrelsens förslag torde de nya lektorstjänsternas antal där böra bestämmas till två, vadan alltså tre extra lärare böra beräknas för nämnda gymnasium. Kostnaden för dessa lärarkrafter blir tydligen för lektoraten tillhoppa 11,600 kronor och för extra lärarna inalles 9,900 kronor, vartill kommer kostnaden för ett antal timlärartimmar. Utvidgningen kräver dessutom, såsom jag nyss erinrat och överstyrelsen i sitt utlåtande angivit, vissa andra kostnader, nämligen lönefyllnad åt rektor 1,100 kronor, ökning i teckningslärarens lön 650 kronor, i gymnastiklärarens lön 1,025 kronor och i musiklärarens lön 765 kronor, vidare ökning av arvodet åt rektors skrivbiträde med 300 kronor och av skolläkarens arvode med 200 kronor, allt i enlighet med gällande bestämmelser i fråga om avlöningen åt dylika befattningshavare vid högre allmänt läroverk. Sammanlagda kostnaden uppgår alltså, fränsett tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg, för första läsåret till 25,540 kronor, jämte ersättning för ett antal timlärartimmar. Arvodena åt de extra lärarna och åt timlärarna böra bestridas av anslaget till extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken och böra således medtagas vid beräkningen av den behövliga storleken av detta anslag. Härtill får jag tillfälle att senare återkomma. Det återstående beloppet, 15,640 kronor, bör beredas genom höjning av det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken. Förhöjningen av arvodet åt rektors skrivbiträde, 300 kronor, kommer på det i nämnda reservationsanslag ingående anslaget till arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna och förhöjningen av arvodet till skolläkaren, 200 kronor, på det i samma anslag ingående anslaget till arvoden åt skolläkare. Även till frågan om de ordinarie lärarna får jag tillfälle att i det följande återkomma.

Skulle den nu föreslagna utvidgningen av Kungsholmens realskola komma till stånd, torde läroverkets namn böra förändras till högre allmänna läroverket på Kungsholmen.

Kungl. Maj:t föreslog 1903 års riksdag, att, under förutsättning att Stockholms stad tillhandahöll erforderliga och lämpliga lokaler, för utvidgning av dåvarande Östermalms femklassiga allmänna läroverk i Stockholm till ett å reallinjen fullständigt läroverk anvisa erforderliga medel. Detta förslag bifölls av riksdagen. Sedan utvidgningen av läroverket fullbordats, består det nuvarande högre realläroverket å Östermalm av realskola och realgymnasium. Fråga har nu väckts om inrättande även av ett latingymnasium vid läroverket. Vid sammanträde den 20 januari 1925 beslöt nämligen läroverkskollegiet vid läroverket att ingiva en framställning i detta syfte till skolöverstyrelsen. Läroverkskollegiet yttrade följande:

Ombildande av högre realläroverket å Östermalm i Stockholm.

I sitt betänkande av den 5 februari 1923 föreslår skolkommissionen, att högre realläroverket å Östermalm skall vid blivande omorganisation av de allmänna läroverken ombildas till högre gossläroverk med linjerna A (latinlinje) och C (reallinje). Detta förslag anser kollegiet vara synnerligen välmotiverat, och det överensstämmer med önskemål, som sedan länge varit rådande inom kollegiet. Frågan om inrättandet av en latinlinje vid läroverket synes kollegiet så pass viktig, att kollegiet anser sig böra sätta i fråga, om icke ombildandet av en av gymnasieringarnas tre parallellavdelningar till latinlinje redan nu, oberoende av en allmän omorganisation, skulle kunna företagas. Kollegiet tillåter sig att i korthet anföra de skäl, som enligt kollegiets mening tala för en sådan omläggning, och därjämte giva en antydning om det sätt, på vilket densamma skulle kunna genomföras.

Då Östermalms läroverk från och med höstterminen 1903 utvidgades med »en nedre och en övre sjätte klass å reallinjen, vardera utgörande en avdelning», skedde detta närmast för att åstadkomma en lättnad för högre realläroverket å Norrmalm, av vars fyra parallellavdelningar då en överflyttades till Östermalm. Från och med höstterminen 1905 var läroverket fullständigt med fyra gymnasieklasser, och vårterminen 1906 utgingo de första studenterna från läroverket. Redan höstterminen 1904 insattes en parallellavdelning i klass 6:1, och från och med höstterminen 1909 voro samtliga gymnasieklasserna dubblerade. Höstterminen 1911 tillkom en parallellavdelning i ring I, och höstterminen 1916 voro samtliga gymnasieringar försedda med tre parallellavdelningar. Vårterminen 1906 var antalet till studentexamen anmälda 18, vårterminen 1926 utgör antalet elever i ring IV 65. Denna snabba tillväxt av gymnasiet har samtidigt utgjort en tillväxt av reallinjen, vilken vid gymnasiets inrättande knappast torde ha förutsetts och knappast heller motsvarar behovet. Det kan a priori sättas i fråga, om det är förenligt med god hushållning och kravet på de individuella anlagens tillgodoseende att låta den stora lärjungeskara, som nu befolkar Östermalms läroverks gymnasium, få en och samma utbildning.

Erfarenheterna av undervisningen vid läroverket och av lärjungarnas yrkesval ge också stöd för en sådan uppfattning. Lärare, som undervisat i klass 5, och särskilt de, som där varit klassföreståndare, hava ej sällan anmodats att giva råd, huruvida lärjungar, som genomgått denna klass, böra stanna kvar vid läroverket eller söka sig över till ett latinläroverk. Såväl lärarna som lärjungarna och deras målsmän hava ofta i dylika fall ställts inför ett svårt val. Det finnes starka skäl, som tala mot att byta läroverk. De jämförelsevis långa avstånden till närmaste statsläroverk med latinlinje verka avskräckande; lärjungarna hysa motvilja mot att lämna sin gamla skola,

med vilken de känna en i och för sig lofvärd solidaritet, där de hava sina kamrater och där de för övrigt äro bekanta med förhållandena. Erfarenheten visar också, att eleverna ofta i en ny miljö icke komma till sin rätt på samma sätt som i den gamla omgivningen. Härtill kommer svårigheten att komma in vid ett annat statens läroverk, särskilt i ring I; det kan påpekas, att vid Norra latinläroverket, vilket för pojkar från Östermalm vanligen kommer i fråga, första ringen under de senare åren städse haft övertaliga lärjungar. Att söka sig till en privatskola kan i många fall icke komma i fråga av ekonomiska skäl. Resultatet blir sålunda ofta, att lärjungarna i tveksamma fall föredraga att stanna kvar. Endast då utpräglade anlag eller full klarhet angående levnadsbana pekar i bestämd riktning, besluta de sig för att söka övergå till annat läroverk. Enligt en utredning, som dock icke gör anspråk på att vara fullständig, har antalet av dem, som på detta sätt från klass 5 vid Östermalms läroverk övergått till ring I vid statsläroverk med latinlinje, under de sista fem åren hållit sig vid 6 å 8 årligen. Det förtjänar påpekas, att enligt en ganska allmän erfarenhet de, som på grund av bristen på latinlinje lämna läroverket, ofta höra till de bästa eleverna i respektive klasser.

Flertalet elever stanna emellertid kvar antingen därför att deras intressen och begåvning hänvisa dem till reallinjen eller därför att plats icke kunnat erhållas vid latinläroverk eller slutligen på grund av tröghetens lag. I sistnämnda fall visar det sig ej sällan efter kortare eller längre tid, att reallinjen med dess dominerande ämnen icke passar för dem; deras studier försvåras, och de verka nedtyngande på undervisningen i nämnda ämnen, allt under det att de i ofta hopplös kamp mot svårigheterna tvingas att åsidosätta andra ämnen, för vilka deras begåvning ligger bättre till. De flesta lärare, som undervisat på gymnasium, torde från egen erfarenhet kunna anföra icke så få exempel på dylika elever, som kommit in på fel linje. Det ligger i öppen dag, att sådana lärjungars skolgång icke lämnar de bildningsresultat, som äro önskvärda och som säkerligen åtminstone i åtskilliga fall kunnat vinnas, om det vid samma läroverk funnits val mellan olika linjer. Övergång från en linje till en annan i händelse av misslyckat val skulle givetvis avsevärt lättas, om båda linjerna funnes representerade vid läroverket.

Mest påtagliga olägenheter innebär emellertid saknaden av latinlinje för de lärjungar, som efter avlagd studentexamen välja levnadsbanor, där kunskaper i latin äro erforderliga och följaktligen måste efter skoltiden förvärfvas.

Av en verkställd undersökning framgår, att antalet av dem som haft behov av studentexamen å latinlinjen ökats såväl absolut som relativt under de senare åren, en utveckling, som för övrigt överensstämmer med den förskjutning till latinlinjens förmån, som under senare tid kunnat konstateras vid åtskilliga andra läroverk. Därtill kommer, att för en stor del av studenterna valet av latin- eller reallinje är för deras kommande levnadsbana tämligen likgiltigt; åtskilliga av dessa skulle troligen på grund av studieläggning (t. ex. intresse för språk, svårighet för matematik) välja latinlinjen.

Vad här ovan anförts synes enligt kollegiets uppfattning otvetydigt ge vid handen, att det för läroverket, lärjungarna och undervisningen skulle vara till stor båtnad, om det vid läroverket fanns en latinlinje. Tar man hänsyn dels till dem, som på grund av frånvaron av latinlinje lämna läroverket, dels till dem, som lockas in på en studieväg, som ej passar dem, dels till

dem, som efter studentexamen nödgas komplettera i latin, så torde det icke vara för mycket sagt, att åtminstone $\frac{1}{3}$ av gymnasietens lärjungar skulle vara bättre betjänta med latinlinje än reallinje. Behovet skulle alltså tillgodoses, om en av gymnasietens tre parallellavdelningar omdanades till latinlinje. En vårterminen 1925 verkställd undersökning har visat, att, därest latinlinje funnes vid läroverket, femte klassens 96 närvarande lärjungar läsåret 1925—1926 skulle fördelas på följande sätt: till ring I reallinjen 51, till ring I latinlinjen 24 och till klass 6 21.

En omläggning i angiven riktning skulle enligt kollegiets uppfattning utan större apparat kunna företagas. Inga nya lokaler, ingen ny undervisningsmateriell, ingen ökning av lärarkrafterna skulle krävas, inga ökade kostnader från vare sig statens eller kommunens sida skulle alltså behöva ifrågakomma. Det hela skulle inskränka sig till vissa förändringar på schemat, vilka bland annat medförde en välbehövlig avlastning för de naturvetenskapliga undervisningslokalerna, som för närvarande endast med stor svårighet kunna fås att räcka till för de erforderliga undervisningstimmarna. Undervisningen i latin kunde tills vidare bestridas med vid läroverket tillgängliga krafter, i det att flera av läroverkets lärare äro både kompetenta och villiga att undervisa i latin. Sedermera kan vid blivande ombyten av extraordinarie lärare eller vakanser å ordinarie tjänster undervisningen i latin lätteligen ordnas på tillfredsställande sätt.

Då kollegiet anser sig ha ådagalagt såväl behovet av en latinlinje vid läroverket som möjligheten att utan ökade kostnader för vare sig stat eller kommun inrätta en sådan, tillåter sig kollegiet hemställa, att skolöverstyrelsen ville vidtaga åtgärder, avseende att en av de tre parallellavdelningarna i gymnasiet vid högre realläroverket å Östermalm så snart sig göra låter och successivt ombildas till latinlinje.

Denna framställning har tillstyrkts av stadsfullmäktige i Stockholm och av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk.

Med skrivelse den 4 juni 1925 har skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:tt överlämnat framställningen. För egen del har överstyrelsen därvid anfört följande:

Den av kollegiet förebragta utredningen synes överstyrelsen giva vid handen, att ett latinalgymnasium är starkt av behovet påkallat för den manliga studerande ungdomen i huvudstadens östra och norra delar. Lämpligast och från alla synpunkter bäst torde detta behov fyllas på sätt kollegiet föreslagit genom inrättande av en latinlinje vid högre realläroverket å Östermalm. Enligt överstyrelsens mening hade det varit önskvärt, att den sålunda tilltänkta ombildningen av detta läroverks gymnasium fått taga sin början redan med höstterminen 1925, men då riksdagens medgivande lär behöva inhämtas, torde tidigast med läsåret 1926—1927 den ifrågasatta planen kunna genomföras.

Mycket starka skäl kunna sålunda anföras såsom stöd för högre realläroverkets å Östermalm ombildning till ett jämväl på latinlinjen fullständigt läroverk. Vidkommande emellertid kollegiets förslag, att av de tre parallellavdelningarna i gymnasiet en skulle organiseras som latinlinje, synes det överstyrelsen mindre lämpligt att göra latinundervisningen beroende av parallellavdelningarnas eventuella antal å gymnasiet. Enligt överstyrelsens mening bör det tydligen förefintliga behovet av en ny humanistisk linje i

och för sig vara utslagsgivande för ordnandet av denna fråga. Överstyrelsen tillåter sig för den skull föreslå, att en latinlinje med grekiska upprättas vid läroverket utan särskild hänsyn tagen till parallellavdelningarnas antal å gymnasiet.

Vad till sist tiden och sättet för ombildningen angår, anser överstyrelsen, att densamma bör påbörjas från och med höstterminen 1926, då jämväl en första latinring upprättas vid läroverket, varefter varje följande läsår en var av de följande latinringarna inrättas, till dess utvidgningen med ett fullständigt latingymnasium blivit genomförd.

Överstyrelsen hemställer därför om förslag till riksdagen att medgiva, att högre realläroverket å Östermalm i Stockholm utan kostnad för statsverket finge ombildas till ett jämväl å latinlinjen fullständigt läroverk, att ombildningen finge taga sin början med läsåret 1926—1927, då en första latinring skulle upprättas, och att varje följande läsår en var av de följande latinringarna finge inrättas, till dess utvidgningen med ett fullständigt latin-gymnasium blivit helt genomförd.

Departement-
schefen.

Vad läroverkskollegiet vid högre realläroverket å Östermalm anfört synes mig tydligt visa lämpligheten av en ombildning av läroverkets gymnasium till såväl real- som latingymnasium. De av kollegiet anförda siffrorna giva vid handen, att ungefär en tredjedel av de lärjungar i realskolans femte klass, som avse att fortsätta sina studier å gymnasiet, önska fortsätta å latin-gymnasium. Olägenheterna av att dessa måste lämna läroverket för att vinna inträde vid ett annat läroverk med latingymnasium äro betydande, särskilt med tanke på den trängsel, som är rådande även vid Stockholms högre allmänna läroverk och som ofta bereder stor svårighet för läroverken att i sitt gymnasium mottaga lärjungar från andra läroverk. Också synas en hel del hellre fortsätta vid det gamla läroverket, ehuru med risk att endast med svårighet kunna följa undervisningen å reallinjen samt att avlägga en för deras fortsatta utbildning olämpligt sammansatt studentexamen. Enligt läroverkskollegiet skulle en ombildning av en utav de nuvarande tre parallell-avdelningarna i gymnasiet till latinavdelning kunna ske utan större svårighet. Erforderliga lärare för den omlagda undervisningen finnas redan. Några svårigheter med lokaler komma givetvis icke att framträda, då antalet avdelningar å gymnasiet icke skulle ökas genom den nu föreslagna förändringen. Däremot skulle en förbättring inträda genom att de för undervisning i de naturvetenskapliga ämnena avsedda lokalerna icke bleve så upptagna som nu. I detta sammanhang vill jag framhålla, att en förändring av gymnasiet till såväl latin- som realgymnasium icke bör ske på det sätt, att utöver de nuvarande tre parallellavdelningarna ytterligare en latinavdelning skulle tillkomma. Såsom läroverkskollegiet föreslagit, bör en av de nuvarande avdelningarna successivt ombildas till latinlinje, naturligtvis med möjlighet för dem, som så önska, att enligt gällande bestämmelser välja grekiska. Skulle en kraftig ökning av antalet elever å latinlinjen inträda i framtiden,

får möjligheten av förändring av ytterligare en avdelning tagas i övervägande. Såsom överstyrelsen föreslagit, bör redan höstterminen 1926 ring I å latin-gymnasiet upprättas, varefter de övriga ringarna ordnas under de följande läsåren. Då emellertid riksdagen beslutit, att ifrågavarande läroverk skall hava gymnasium enbart å reallinjen, måste riksdagens medgivande till den avsedda förändringen inhämtas.

Det torde vara lämpligt, att i samband med latingymnasiets upprättande läroverkets namn förändras till högre allmänna läroverket å Östermalm.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1925 hemställt om förslag till riksdagen om inrättande av ett antal nya ordinarie ämneslärartjänster vid de allmänna läroverken. Innan jag ingår på detta förslag, anhåller jag att få erinra om denna frågas föregående behandling.

Nya ordinarie ämneslärartjänster.

Under de senare åren hava statsmakterna varit synnerligen återhållsamma i avseende å inrättande av nya ordinarie lärartjänster vid dessa läroverk. Skolöverstyrelsen har emellertid upprepade gånger framlagt förslag om sådana tjänsters inrättande. Sålunda beräknade överstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1924 behovet av nya tjänster till 82, därav 27 lektors- och 55 adjunktstjänster. Inrättandet av dessa tjänster ansåg överstyrelsen böra fördelas på tre läsår, och borde under läsåret 1925—1926 inrättas 8 lektorat och 20 adjunkturer. I fråga om detta överstyrelsens förslag anförde jag till statsrådsprotokollet den 13 mars 1925 (proposition nr 203 till 1925 års riksdag), att den pågående ökningen av antalet extra lärare vid läroverken givetvis icke vore önskvärd, då förekomsten av en alltför stor procent extra ordinarie lärare tydligen i läroverkens verksamhet införde ett moment av tillfällighet och växling, som lätt kunde menligt inverka på det lugn och den kontinuitet, som arbetet vid dessa läroanstalter så väl behövde. Då jag likväl icke ansåg mig böra understödja överstyrelsens förslag, berodde detta på två omständigheter, nämligen dels det av den s. k. skolkommissionen framlagda förslaget till omorganisation av skolväsendet och dels det nyligen avgivna förslaget till ny löneroglering för, bland andra, lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, med vilket förslag förknippats en ökning av tjänstgöringstiden för denna personal. Båda dessa förslags realiserande skulle tydligen i hög grad inverka på behovet av lärarkrafter. För att vinna en åtminstone approximativ uppfattning om den återverkan, deras genomförande skulle hava på lärarbehovet, hade jag inhämtat vissa upplysningar. Av dessa framgick att om skolkommissionens förslag varit genomfört läsåret 1923—1924 och den genomsnittliga tjänstgöringen samtidigt varit bragt i överensstämmelse med det förslag, skolöverstyrelsen framställt i utlåtande över lönerogleringsförslaget, inalles 326 ämneslärare skulle varit överflödiga vid de nuvarande allmänna läroverken, d. v. s. åtskilligt flera än samtliga därstädes tjänstgörande extra lärare. Ehuru jag sålunda var fullt medveten om det otillfredsställande i situationen, ansåg jag mig nödsakad att intaga

en avvisande hållning gentemot överstyrelsens då framlagda förslag om inrättande av nya ordinarie lärartjänster.

Vid anmälan av sitt beslut i ifrågavarande avseende, anförde riksdagen (skrivelse nr 211), att riksdagen hölle för uppenbart, att ett realiserande av de utav departementschefen angivna förslagen komme att i hög grad inverka på behovet av lärarkrafter vid ifrågavarande läroanstalter. Då en ökning av framför allt adjunktstjänsterna otvivelaktigt skulle komma att bereda svårigheter vid övergången till en ny skolorganisation ävensom genomförandet av ny lönereglering syntes komma att minska behovet av lärarkrafter, ansåge riksdagen försiktigheten bjuda att bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

I den av mig omnämnda skrivelsen den 31 augusti 1925 har överstyrelsen erinrat om mitt förut återgivna yttrande och vidare anfört huvudsakligen följande:

Det är överstyrelsens mening, att vid förevarande frågas bedömande tillbörlig hänsyn måste tagas såväl till de förslag till förändringar i den nuvarande läroverksorganisationen, som föreligga utarbetade eller äro under utredning, som ock till den ökning av lärarnas tjänstgöringstid, som även av överstyrelsen ifrågasatts i samband med den nya löneregleringen för läroverkens lärare.

De beräkningar, som ligga till grund för departementschefens undersökning av den föreliggande frågan, utgå från det antagandet, att skolkommissionens förslag till skolorganisation varit i sin helhet genomfört vid läroverken under läsåret 1923—1924 och att samtidigt den ökade tjänstgöringstid för lärarna, som nyss berörts, varit gällande.

Genom första klassens indragning skulle enligt denna beräkning 112 lärare blivit överflödiga och genom andra klassens indragning ytterligare 133, d. v. s. genom båda dessa klassers indragning skulle uppkommit en minskning i lärarbehovet med 245 lärare. Utsträckes den nya organisationen att omfatta även gymnasiet, synes det uppkomma ytterligare en reduktion av 16 lärarplatser och slutligen på grund av den utsträckta tjänstgöringstiden därjämte en besparing av 65 tjänster. Sammanlagt skulle alltså härigenom 326 lärarkrafter blivit överflödiga under läsåret 1923—1924.

Ovanstående beräkningar hava utförts under antagande av att samtliga allmänna läroverk varit förenade till ett enda, och ett dylikt beräkningssätt torde även vara nödvändigt vid en sådan allmän statistisk bearbetning av det föreliggande materialet, som här företagits. Det resultat, som framgår av en sådan beräkning, måste emellertid komma att i viss mån avvika från det, som skulle erhållas, om undersökning gjordes för varje läroverk för sig.

Detta gäller särskilt om beräkningen av antalet lärare, som bliva överflödiga på grund av den ökade tjänstgöringsskyldigheten. Denna beräkning måste för erhållande av ett noggrannare resultat göras för varje läroverk särskilt, då ju det antal lärartimmar, som vid ett läroverk överskjuta hela lärarkrafter, icke kunna sammanslås med ett antal liknande timmar vid annat läroverk till en hel lärartjänst. Det beräknade antalet indragna hela lärarkrafter skulle eljes härigenom bliva för stort. Enligt en företagen undersökning beträffande läsåret 1925—1926 skulle den nu ifrågavarande minskningen i lärarbehovet utgöra omkring 45 hela tjänster. Ungefär samma resultat erhålles även beträffande läsåret 1923—1924.

Liknande gäller även om den utförda beräkningen av inbesparade lärare genom första och andra klassens indragning. Tillbörlig hänsyn till de särskilda förhållandena vid provårsläroverk, stiftsläroverk, m. m. har ej heller kunnat tagas vid nämnda beräkningar.

Av de ovan angivna 326 lärare, som enligt de anförda beräkningarna skulle bli övertaliga, voro, oberäknat ett 90-tal vikarierande lärare och ett antal timlärare, 193 extra lärare, vilka sålunda kunna entledigas, om så skulle påfordras. Extralärarnas antal har emellertid ökat sedan höstterminen 1923 och uppgår för närvarande till 210. Frånräknas dessa 210 extra lärare från de 326 övertaliga, återstår för närvarande 116 lärare, vilket antal ytterligare torde kunna något reduceras på grund av de ovan påpekade väl högt beräknade värdena.

Vid förevarande frågas bedömande måste emellertid hänsyn även tagas till sättet för den tillämnade nya skolorganisationens genomförande. Vid senaste läroverksreform, som tog sin början med höstterminen 1904 och var vida mindre genomgripande än den nu ifrågavarande reformen, skedde förändringarna vid läroverken successivt, så att den nya organisationen var i sin helhet genomförd först från och med läsåret 1909—1910. På liknande sätt torde man även framdeles böra gå till väga, varigenom skulle vinnas större rådrum för en lämplig placering av de genom organisationsförändringen övertaliga lärarna. Detta är i förevarande fall så mycket nödvändigare, som det här är fråga om indragning av hela klasser vid rikets samtliga läroverk, vilket skulle ha till följd entledigande på en gång av ett hundratal eller flera lärare, om nämligen denna indragning skulle ske samtidigt vid alla läroverken. Då en dylik åtgärd icke gärna kan ifrågakomma, förutom av flera anledningar av pedagogisk och organisatorisk art, jämväl med hänsyn till den brydsamma belägenhet, vari dessa stora skaror av avskedade extra ordinarie lärare skulle komma, måste den ifrågasatta indragningen av klasser vid läroverken fördelas över en längre tid och ske efter en noga övervägd plan. Ett dylikt tillvägagångssätt överensstämmer också med det förslag till anordningar för övergång till en ny skolorganisation, som skolkommissionen framlagt.

I syfte att utan dröjsmål inleda den nya ordningens tillämpning och på samma gång för den nu anställda personalen mildra följderna av densamma har kommissionen föreslagit, att den nya realskolans utbyggnad måtte ske parallellt med den nuvarande organisationens avveckling. Detta skulle förverkligas därigenom, att den nya första klassen upprättades samtidigt med den nuvarande första klassens indragning. Vidare skulle, för att övergången måtte bli mjukare, vid de läroverk, där parallellklasser finnas, första klassens olika avdelningar icke indragas på en gång utan första året i allmänhet endast en.

Såsom redan tidigare framhållits, är överstyrelsen också av den mening, att övergångsanordningar av sådan art som de av skolkommissionen föreslagna måste vidtagas, då fråga blir om övergång till en ny skolorganisation. Men sker detta, kommer antalet av de genom densamma övertaliga lärarna dels att väsentligen reduceras på grund av de samtidigt med indragningen nyupprättade klassavdelningarna, dels ock att fördelas på en längre övergångstid, varigenom den störande inverkan av de vidtagna förändringarna kommer att väsentligen mildras. Vad särskilt sistnämnda fråga beträffar, är det av synnerlig vikt att jämväl beakta, att genom ordinarie lärares avgång i medeltal årligen omkring ett 50-tal lärartjänster bli lediga, därav ungefär

15 lektors- samt 35 adjunktstjänster och ämnesläroinnehållningar. Även om en blivande övergångsperiod kunde tänkas begränsad till endast fem år, skulle omkring 250 ordinarie lärartjänster komma att bli vakanta av nämnda anledning. Samtliga dessa tjänster skulle vid en successivt genomförd omorganisation kunna i mån av behov vakanthållas eller, om så visade sig påkallat, indragas. Härtill kommer, att på grund av den ständigt ökade tillströmningen av lärjungar och av andra anledningar omkring ett 10-tal nya extralärartjänster för närvarande årligen måst inrättas vid läroverken, vilket antal torde komma att ökas vid en eventuell organisationsförändring. Ett upprättande för närvarande av nya lärartjänster — ett på grund av det nuvarande läget synnerligen trängande önskemål — behöver därför icke möta några svårigheter.

1925 års riksdag har i sin skrivelse i ämnet framhållit, att en ökning av framförallt adjunkternas antal otvivelaktigt skulle komma att bereda svårigheter vid övergången till en ny skolorganisation. Överstyrelsen har i det föregående sökt visa, att så icke skulle behöva bli förhållandet; vad överstyrelsen därvid anfört äger sin giltighet även beträffande inrättandet av nya adjunktstjänster.

Den utredning angående behovet av nya lärartjänster, som låg till grund för överstyrelsens år 1924 gjorda framställning i ämnet, äger i huvudsak fortfarande giltighet. De förskjutningar, som på en eller annan punkt kunna vara erforderliga på grund av inträdda förändringar, äro av mindre betydelse och inverka ej på ställningen i det hela. Här må dock omnämnas, att extralärarnas antal sedan senaste läsår ökats från 202 till 210, bortsett från timlärare. För närvarande tjänstgöra vid läroverken därjämte ett 80-tal vikarierande lärare med full tjänstgöring och minst en termins förordnande. Tillgången på kompetenta sökande till ledigförklarade lärartjänster håller sig i stort sett oförändrad.

Resultatet av ovannämnda utredning angående behovet av nya ordinarie lärartjänster vid de allmänna läroverken utvisade ett behov av nya sådana tjänster, uppgående till 82 tjänster, varav 27 lektors- och 55 adjunktstjänster, vilka dock enligt överstyrelsens mening borde inrättas successivt, så att de fördelades på en period av tre år med ungefär en tredjedel varje år. Under första året i denna period, vilket nu skulle bli budgetåret 1926—1927, borde därför inrättas 8 lektorat och 20 adjunkturer.

För upprättande under nämnda år av 8 lektorstjänster skulle enligt nu gällande lönestat erfordras en höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 46,700 kronor, varvid 2 lektorstjänster beräknas tilldelade provårsläroverk med ett tilläggsarvode av 300 kronor för vardera, av vilka tilläggsarvoden det ena torde tillföras det i reservationsanslaget ingående anslaget till praktisk utbildning av blivande lärare vid de allmänna läroverken och det andra tillföras det extra anslaget till provårskurs i Göteborg för blivande lärare vid de allmänna läroverken, vilket alltså bör höjas från sitt nuvarande belopp 15,500 kronor till 15,800 kronor. För upprättande av 20 adjunktstjänster under samma år skulle erfordras en anslagshöjning av 86,000 kronor och alltså för samtliga lärartjänster en sammanlagd höjning av nämnda reservationsanslag med 132,700 kronor. Då emellertid de ifrågasvarande tjänsterna icke torde kunna beräknas tillträdas förrän den 1 januari 1927, torde för budgetåret 1926—1927 endast böra upptagas den del av nämnda anslagsbelopp, som kommer på senare hälften av nämnda budgetår eller i avrundat belopp 68,200 kronor, varjämte nyssnämnda extra anslag till provårskurs i Göteborg borde höjas med 150 kronor.

Såsom jag förut uttalat, delar jag skolöverstyrelsens uppfattning om önskvärdheten av att begränsa antalet extra lärare vid de allmänna läroverken. Den enda anledningen till att jag ej kunnat förorda överstyrelsens förslag om inrättande av nya ordinarie tjänster, har varit hänsynen till ett genomförande av förslagen till ny skolorganisation och ny lönerreglering. I sin av mig förut refererade utredning har nu överstyrelsen sökt uppvisa, att ett inrättande även av ett ganska avsevärt antal nya tjänster icke skulle komma att inverka föregripande på nämnda förslags genomförande. Med hänsyn till en avsedd successiv övergång till ny skolorganisation skulle möjlighet alltid förefinnas att så småningom genomföra den eventuella minskning i de ordinarie lärarnas antal, som kunde befinnas erforderlig. Överstyrelsen vidhåller därför sitt förra förslag om inrättande av 82 nya ordinarie tjänster (27 lektors- och 55 adjunktstjänster) och hemställer om beredande av medel för upprättande av 8 lektors- och 20 adjunktstjänster från och med den 1 januari 1927.

Överstyrelsens framställning har icke övertygat mig om att ett genomförande av styrelsens förslag icke skulle på ett olämpligt sätt inverka på genomförandet av en ny skolorganisation. Ett inrättande av nya ordinarie lärartjänster under ett antal år framåt, vilket kanske ganska snart måste följas av tjänsternas indragning, torde icke vara lämpligt. På visst sätt anser jag mig dock böra försöka tillmötesgå överstyrelsens krav. De framlagda förslagen om ny skolorganisation och ny lönerreglering torde i synnerhet komma att inverka på behovet av lärare på realskolans stadium. Mindre inverkan utöva de på behovet av lärare å gymnasiet. Ett antal nya lektorstjänster torde därför kunna upprättas utan att på något sätt föregripa de nämnda förslagens genomförande. Utan att taga ställning till överstyrelsens plan om ökande av de ordinarie lärartjänsterna under tre år framåt anser jag mig böra hemställa om förslag om inrättande av ett mindre antal nya lektorstjänster redan från och med läsåret 1926—1927. Såsom jag förut anfört, anser jag 2 nya lektorstjänster böra avses för det ifrågasatta nya gymnasiet vid Kungsholmens realskola. I övrigt synes antalet ordinarie lektorer böra ökas med 4. Då jag icke ansluter mig till överstyrelsens förslag om inrättande av nya tjänster först från och med den 1 januari 1927, torde medel för dessa 4 tjänster liksom för de 2 lektorstjänsterna vid Kungsholmens läroverk böra beredas från och med budgetåret 1926—1927. Den härför erforderliga ökningen av reservationsanslaget till de allmänna läroverken utgör 34,800 kronor. Någon anledning att, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, beräkna en höjning av de till praktisk utbildning av blivande lärare vid de allmänna läroverken anvisade medlen synes mig icke föreligga.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1921 års riksdag medgiva, att en ämneslärarinnebefattning vid en var av statens samskolor finge vid nuvarande

Ombildning
av en ämnes-
lärarinne-
befattning
vid statens
samskolor
till adjunks-
tjänst.

innehavares avgång från tjänsten, dock tidigast efter ingången av år 1922, förändras till adjunktbesättning. Med denna förändring avsågs främst att återställa den jämvikt mellan antalet manliga och kvinnliga lärare, som förefanns, innan genom 1918 års riksdags beslut kvinnans rätt att innehåva ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk högst väsentligt utsträcktes, men även att i någon mån tillgodose det vid läroverken förefintliga starka behovet av nya, även för manliga sökande tillgängliga ordinarie tjänster. Förändringen var avsedd att ske successivt och man utgick ifrån att tre ämneslärarinnebefattningar skulle årligen bli lediga. För att möjliggöra en ombildning av tre dylika befattningar höjde 1921 års riksdag det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 4,500 kronor.

Den sålunda påbörjade ombildningen har sedermera fortsatt, om än ej i så stor omfattning, som från början varit avsett. Av 1922 års riksdag höjdes visserligen nämnda anslag med 4,500 kronor för förändring av likaledes tre lärarinnebefattningar till adjunktstjänster; men sedan dess har först av 1925 års riksdag beviljats medel för förändring av ytterligare en sådan befattning.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1926 gjort framställning om höjning av reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 1,500 kronor för att kunna förändra ännu en lärarinnebefattning till adjunktstjänst. Överstyrelsen anför följande:

Av riksdagen förut beviljade anslag till ombildning av sex ämneslärarinnebefattningar hava tagits i anspråk, varför nu anslag finnes tillgängligt för ombildning av endast en sådan tjänst. I början av år 1927 inträder en ämneslärarinna i pensionsåldern och försiktigheten synes fordra, att man räknar med ombildning av ytterligare en tjänst under budgetåret 1926—1927.

Departement-
schefen.

Förändringen av ämneslärarinnetjänster vid statens samskolor till adjunktstjänster torde böra fortgå i mån av att innehavarna av lärarinnetjänsterna avgå från desamma. Skolöverstyrelsen har nu begärt anslag för ombildning av ytterligare en tjänst under budgetåret 1926—1927, vilket förslag jag anser mig böra understödja. Den erforderliga höjningen av reservationsanslaget till de allmänna läroverken är 1,500 kronor, motsvarande skillnaden mellan avlöningen för en manlig adjunkt i första lönegraden, 4,300 kronor, och för en ämneslärarinna i samma avlöningsgrad, 2,800 kronor.

Gymnastik-
lärarbefatt-
ning vid Ja-
kobs real-
skola i Stock-
holm.

Vid anmälan den 13 mars 1925 av vissa frågor rörande anslag till de allmänna läroverken (proposition nr 203) vidrörde jag även frågan om beredande av medel för anställande av en ordinarie gymnastiklärare vid Jakobs realskola i Stockholm. Lärjungarna vid detta läroverk hava sedan gammalt erhållit gymnastikundervisning vid gymnastiska centralinstitutet, varför någon gymnastiklärare icke varit anställd vid läroverket. I skrivelse den 10 november 1924 hemställde emellertid skolöverstyrelsen, att Kungl.

Maj:t måtte föreslå upprättande av en sådan tjänst från och med budgetåret 1925—1926. Såsom skäl härför anförde överstyrelsen, att det för Jakobs realskola avsedda nya läroverkshuset i den s. k. Vasastaden, som avsågs bliva färdigt till inflyttning under läsåret 1925—1926, vore beläget på ett så långt avstånd från gymnastiska centralinstitutets lokaler, att gymnastikundervisningen svårligen kunde i framtiden uppehållas på sätt som dittills skett. I fråga om detaljerna i överstyrelsens framställning ber jag få hänvisa till mitt ovannämnda yttrande den 13 mars 1925. Direktionen över gymnastiska centralinstitutet har tillstyrkt framställningen.

Själv förklarade jag mig i omförmälda yttrande till statsrådsprotokollet vara ense med skolöverstyrelsen, att den dittillsvarande anordningen ifråga om lärjungarnas vid Jakobs realskola gymnastikundervisning icke vore möjlig att bibehålla, sedan läroverket förflyttats till nya lokaler, avsevärt avlägsna från gymnastiska centralinstitutet. En ordinarie gymnastiklärarbefattning syntes därför framdeles böra finnas även vid detta läroverk. Då flyttningen till det nya läroverkshuset skulle ske under loppet av läsåret 1925—1926, syntes det dock ej nödvändigt att redan från och med detta läsår upprätta en gymnastiklärartjänst utan först från och med det nästföljande. För den del av läsåret 1925—1926, varunder läroverket skulle komma att taga de nya lokalerna i anspråk, syntes gymnastiklärarbefattningen kunna uppehållas av vikarie, vars arvode kunde utgå från de till extra arvoden åt gymnastiklärare avsedda anslagsmedlen.

Sedan läroverkets nya byggnad blivit färdig till inflyttning i början av vårterminen 1926, har Kungl. Maj:t den 15 januari 1926 bemyndigat skolöverstyrelsen att för uppehållande under vårterminen 1926 av gymnastikundervisningen vid läroverket förordna en vikarierande gymnastiklärare, varjämte Kungl. Maj:t föreskrivit, att den nämnde gymnastiklärare tillkommande avlöningen skall utgå från de till extra tjänstgöring av gymnastiklärare anvisade medlen.

Skolöverstyrelsen har nu förnyat sin ovanberörda framställning och hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att en gymnastiklärarbefattning finge upprättas vid läroverket i fråga från och med budgetåret 1926—1927 samt att för detta ändamål reservationsanslaget till de allmänna läroverken måtte höjas med ett belopp av 1,495 kronor.

Under åberopande av vad jag förut i denna fråga yttrat ansluter jag mig till överstyrelsens förslag om inrättande av en dylik tjänst från och med budgetåret 1926—1927. För ändamålet bör det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken höjas med 1,495 kronor, motsvarande det belopp, varmed avlöning utgår till ordinarie gymnastiklärare vid realskola.

I det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår en anslagspost till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov. Denna anslagspost bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 250,000

Extra och vikarierande ämneslärare.

kronor. Enär det i anslagsposten ingående belopp, som beräknats för avlönande av extra lärare och vikarier, ej varit tillräckligt härför, har riksdagen under åtskilliga år på extra stat beviljat särskilda anslag för ändamålet. För budgetåret 1925—1926 har härför beviljats ett extra anslag av 594,800 kronor.

Genom beslut den 18 juni 1926 anvisade Kungl. Maj:t för avlönande under läsåret 1925—1926 av extra ämneslärare vid de allmänna läroverken högst 714,800 kronor, att utgå från det i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslaget till arvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behov samt från det av riksdagen för budgetåret 1925—1926 anvisade anslaget till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken. Det anvisade anslagsbeloppet beräknades motsvara kostnaden för 220 extra ämneslärare, efter 3,300 kronor för 192 lärare med full kompetens och 2,900 kronor för 28 lärare utan sådan kompetens.

I skrivelse den 31 augusti 1925 har skolöverstyrelsen gjort framställning i fråga om anslag för ändamålet för budgetåret 1926—1927. Överstyrelsen anför därvid följande:

De förhållanden, som betingat ökningen av antalet lärarkrafter vid de allmänna läroverken under läsåret 1925—1926, synas överstyrelsen komma att göra sig gällande även under läsåret 1926—1927 och föranleda behov av ökning av lärarkrafterna jämväl under sagda läsår.

Som stöd för denna sin uppfattning får överstyrelsen till en början anföras, att under läsåret 1925—1926 enligt vederbörande rektorers framställningar skulle hava erfordrats minst 228 extra ämneslärare och att överstyrelsen funnit rektorernas framställningar i det hela fullt motiverade, medan de beviljade anslagen endast räcka till för anställande av 220 extra lärare. Vid början av höstterminen 1925 hava framställningar om tilldelning av ytterligare 2 extralärare och 13 timlärartimmar inkommit till överstyrelsen.

Vid fördelningen av extralärarkrafterna för läsåret 1925—1926 har överstyrelsen liksom föregående år haft sin uppmärksamhet riktad på att läroverksstadgans föreskrifter om läroverkslärarnas undervisningsskyldighet blivit noga beaktade, och överstyrelsen anser det därför vara omöjligt att nu minska behovet av nya lärarkrafter genom att öka lärarnas genomsnittliga tjänstgöringstid.

Vidare får överstyrelsen erinra om att överstyrelsen med hänsyn till önskvärdheten att i största möjliga mån tillmötesgå målsmäns krav att för sina barn få undervisning i de allmänna läroverken måst i stor utsträckning medgiva undantag från läroverksstadgans bestämmelse om att i varje för klass eller ring bestämd avdelning må undervisas i realskolan högst 35 och å gymnasiet högst 30 lärjungar. Under läsåret 1924—1925 hade 94 klasser eller klassavdelningar vid 29 läroverk övertaliga lärjungar samt dessutom under vårterminen 1925 4 klasser eller klassavdelningar vid 4 läroverk (1 av läroverken även under höstterminen 1925). Även för läsåret 1925—1926 hava de olika läroverken antingen måst avvisa flera lärjungar eller intaga övertaliga lärjungar eller ock tillgripa båda dessa nödfallsutvägar.

Då det för läsåret 1925—1926 beviljade anslaget visat sig vara otillräck-

ligt för tillgodoseende av för handen varande behov av lärare och då någon nämnvärd minskning av den år för år ökade tillströmningen av inträdesökande vid de allmänna läroverken icke kan påräknas, synes det överstyrelsen ofrånkomligt att för läsåret 1926—1927 räkna med att minst 15 nya lärarkrafter skola bli behövliga.

Med hänvisning till vad överstyrelsen i annat sammanhang anfört angående angelägenheten av att nya ordinarie lärartjänster inrättas, får överstyrelsen nu anmäla behovet av 235 extra lärare, minskat med det antal nya ordinarie lärartjänster, som kan komma att inrättas från och med den 1 juli 1926. För läsåret 1925—1926 har för här ifrågavarande ändamål, såsom förut är nämnt, anvisats ett extra anslag å 594,800 kronor. För ytterligare 15 extra lärare skulle erfordras en höjning av anslaget med $15 \times 3,300$ kronor eller 49,500 kronor till 644,300 kronor.

I fall överstyrelsens nyss omförmälda framställning om inrättandet från och med den 1 juli 1926 av nya ordinarie ämneslärartjänster vinner bifall, kan det nu beräknade beloppet minskas med 3,300 kronor för varje ny ordinarie lärartjänst, som kan komma att upprättas.

De för budgetåret 1925—1926 till anställande av extra lärare till förfogande stående medlen uppgå till 714,800 kronor, med vilket belopp 220 extra ämneslärare beräknats kunna anställas. Skolöverstyrelsen beräknar behovet av lärarkrafter under läsåret 1926—1927 högre än för läsåret 1925—1926 och anser nödvändigt, att 235 extra lärare kunna anställas under förstnämnda år. Ökningen skulle således utgöra 15. Såsom överstyrelsen påpekar, skulle detta antal minskas, för den händelse några ordinarie tjänster komme att inrättas. I det föregående har jag tillstyrkt, att 4 nya lektorat måtte inrättas, oavsett de 2, som jag anser erforderliga för den föreslagna utvidgningen av Kungsholmens realskola med gymnasium.

Departement-
schefen.

Det av överstyrelsen angiva antalet nya e. o. lärare skulle därigenom alltså minskas med 4 till 11. Emellertid har jag i samband med inrättandet av nämnda gymnasium angivit, att för uppehållande av undervisningen därstädes därjämte behövdes 3 extra lärare. Under sådana omständigheter nödgas jag något inskränka antalet av det för övriga allmänna läroverk erforderliga antalet extra lärare, för vilka nu anslag skall begäras, och tillstyrker därför, att detta antal bestämmes till 9. Med inberäkning av nämnda 3, för det ifrågasatta Kungsholmsgymnasiet avsedda extra lärare skulle medel nu begäras för avlönande av 12 nya sådana lärare. Kostnaden härför utgör 39,600 kronor. Då det extra anslaget till extra lärare för budgetåret 1925—1926 uppgår till 594,800 kronor, skulle för budgetåret 1926—1927 erfordras ett belopp av 634,400 kronor, vilket belopp torde böra äskas av riksdagen.

I reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingår ett särskilt anslag till extra arvoden åt teckningslärare. Anslaget bestämdes av 1918 års lagtima riksdag till 132,600 kronor. Utöver denna anslagspost har riksdagen under flera år å extra stat anvisat medel för ändamålet. För budgetåret 1925

Extra arvo-
den åt teck-
ningslärare.

—1926 är sålunda anvisat ett extra anslag å 66,900 kronor, varför för detta budgetår till förfogande står ett belopp av sammanlagt 199,500 kronor. Genom beslut den 18 juni 1925 anvisade Kungl. Maj:t för läsåret 1925—1926 för extra tjänstgöring av teckningslärare vid de allmänna läroverken högst 199,500 kronor, motsvarande efter ett medelpris av 125 kronor för veckotimme kostnaden för 1,596 timmar.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1925 hemställt om beredande av anslag för detta ändamål under budgetåret 1926—1927 och anför i denna skrivelse, bland annat, följande:

För läsåret 1926—1927 har överstyrelsen ifrågasatt anställande av ytterligare 15 ämneslärare utöver det antal, som tjänstgör under läsåret 1925—1926. Överstyrelsen förutsätter sålunda, att under nämnda läsår komma att inrättas omkring 15 nya parallellavdelningar. För var och en av dessa parallellavdelningar krävas i medeltal 2 teckningstimmar. Det extra anslaget till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken har under de senare åren ej ökats i samma proportion som antalet klassavdelningar. Detta förhållande har nödvändiggjort sammanslagning av olika läsavdelningar i teckning samt viss inskränkning i antalet för frivillig teckning avsedda timmar. Då någon ytterligare besparing på denna väg icke kan anses tillrådlig, torde den behövliga ökningen av teckningstimmarnas antal böra beräknas till 30 timmar. Med en medelkostnad av 125 kronor för veckotimme och läsår skulle den erforderliga kostnadsökningen bli i runt tal 3,700 kronor, det vill säga hela det för ifrågavarande undervisning under läsåret 1926—1927 behövliga extra anslaget skulle utgöra $66,900 + 3,700 = 70,600$ kronor.

Departementschefen.

Den av skolöverstyrelsen föreslagna ökningen i antalet extra teckningstimmar, 30, motsvarar en ökning av antalet läsavdelningar vid de allmänna läroverken med 15. Jag har nyss tillstyrkt att antalet disponibla lärarkrafter — oavsett de för utvidgningen av Kungsholmens realskola erforderliga — skulle ökas med 13 (4 lektorer + 9 extra lärare), och antalet nya teckningstimmar torde således böra bestämmas med hänsyn tagen härtill. Detta antal skulle alltså utgöra 26, och anslaget till extra arvoden åt teckningslärare torde därför böra ökas med 3,250 kronor eller i avrundat tal 3,200 kronor. Då det extra anslaget för ändamålet för budgetåret 1925—1926 utgör 66,900 kronor, skulle för budgetåret 1926—1927 behövas ett dylikt anslag av 70,100 kronor.

Sedan jag nu redogjort för de olika framställningar, som gjorts i fråga om de allmänna läroverken, återstår för mig att, med tagen hänsyn till vad jag i det föregående förordat, göra en slutlig beräkning av de för budgetåret 1926—1927 erforderliga beloppen av de anslag, vilkas storlek beröres av nämnda framställningar.

Vad först beträffar det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken, är detsamma i riksstaten för budgetåret 1925—1926 uppfört med 6,639,871 kronor. Jag har i det föregående förordat flera åtgärder, vilkas

vidtagande skulle medföra höjning av nämnda anslag. Dessa äro: förhöjning av arvoden åt rektorn, teckningsläraren, gymnastikläraren och musikläraren, rektors skrivbiträde och skolläkaren vid det föreslagna gymnasiet vid Kungsholmens realskola, tillhoppa 4,040 kronor, 6 nya ordinarie lektorsbefattningar 34,800 kronor, kostnaden för ombildning av en ämneslärares tjänst vid statens samskolor till adjunktstjänst 1,500 kronor samt inrättande av en ordinarie gymnastiklärartjänst vid Jakobs realskola i Stockholm 1,495 kronor, eller tillsammans 41,835 kronor. Reservationsanslaget skulle således för budgetåret 1926—1927 behöva upptagas till 6,681,706 kronor, eller i avrundat tal till 6,681,700 kronor.

I det av mig framlagda förslaget till beräkning av utgifterna under åttonde huvudtiteln är anslaget beräknat till 6,683,500 kronor, vadan alltså nu angivna anslagsbelopp med 1,800 kronor understiger det beräknade.

Det extra anslaget till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken skulle, såsom nyss angivits, höjas från 594,800 kronor med 39,600 kronor till 634,400 kronor, och det extra anslaget till extra teckningslärare vid de allmänna läroverken från 66,900 kronor med 3,200 kronor till 70,100 kronor.

Tages hänsyn till storleken av de nu angivna extra anslagen, visar det sig, att det förra med 3,300 kronor överstiger och det senare med 500 kronor understiger de beräknade beloppen. För samtliga här ifrågakommande tre anslag uppstår alltså i jämförelse med de preliminära beräkningarna en ökning av 1,000 kronor. Enligt vad jag av chefen för finansdepartementet inhämtat, torde medel kunna beredas för täckande av den merutgift, som sålunda skulle uppstå.

Under återopande av vad jag nu anfört, hemställer jag alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

ej mindre medgiva, att

dels Kungsholmens realskola i Stockholm må enligt i det föregående angiven plan från och med höstterminen 1926 utvidgas till ett fullständigt högre allmänt läroverk med såväl fyraårigt latin- och realgymnasium som treårigt latin- och realgymnasium under villkor, att Stockholms stad åtager sig *att* före den 1 april 1927 påbörja sådana omändrings- och utvidgningsarbeten å det nuvarande läroverks-huset, som av Kungl. Maj:t godtagas, *att* före början av höstterminen 1928 hava slutfört dessa arbeten, dock med rätt för Kungl. Maj:t att, om hinder förelegat för staden att inom sålunda föreskriven tidpunkt hava fullbordat arbetena, medgiva förlängning av tiden, *att* tillhandahålla bostad eller i vederbörlig ordning bestämd hyresersättning åt rektor *samt att*, intill dess av gymnasiets tillkomst för-

anledd ändring och utvidgning av läroverkshuset kan till fullo tagas i bruk, tillhandahålla lämpliga provisoriska lokaler,

dels — under förutsättning att Stockholms stad ikläder sig de skyldigheter, som i sådant hänseende äro föreskrivna i kungörelsen den 5 juli 1923 (nr 321) angående rätt för kvinnliga lärjungar att vinna inträde å gymnasiet vid allmänt läroverk — kvinnliga lärjungar må erhålla tillträde till gymnasiet i enlighet med de närmare grunder, som Kungl. Maj:t äger föreskriva,

dels en av de nuvarande parallellavdelningarna å gymnasiet vid högre realläroverket å Östermalm i Stockholm må successivt ombildas till latingymnasium; skolande denna ombildning taga sin början höstterminen 1926;

än även

dels för ökning av de i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående anslagsposterna till arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna och till arvoden åt skol-läkare med respektive 300 kronor och 200 kronor, för bestridande av andra med nyss omförmälda utvidgning av Kungsholmens realskola förenade kostnader, för upprättandet av sex nya ordinarie lektorsbefattningar vid de allmänna läroverken, för ombildning av en ämneslärarinnebefattning vid statens samskolor till adjunktsbefattning samt för upprättandet vid Jakobs realskola i Stockholm av en ordinarie gymnastiklärarbefattning höja det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken från dess nuvarande belopp, 6,639,871 kronor, till 6,681,700 kronor, eller med 41,829 kronor,

dels för budgetåret 1926—1927 anvisa till arvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken ett *extra* anslag å 634,400 kronor,

dels ock för budgetåret 1926—1927 anvisa till extra arvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken ett *extra* anslag å 70,100 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
H. B. Hammar.